

СЛОВО

Без мови немає нації!

Просвіти

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

45 (578), 11–17 листопада 2010

УКРАЇНСЬКА ПРОСВІТЯНСЬКА ХВИЛЯ

Фото Олесь Дмитренко

9 листопада, в День української писемності та мови просвітяни Києва провели мітинг-пікетування Адміністрації Президента з вимогами визнати всі права державної мови, сприяти її розвитку та поширенню.

РІДНОЮ МОВОЮ СПІВАЄ ДУША

Черкаське обласне об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка спільно з обласним відділенням Українського фонду культури (голова Анатолій Волошин) з нагоди Дня української писемності та мови у школах, ВНЗ, міських бібліотеках організували і провели бесіди про українську мову, конкурси читців, святковий мітинг біля пам'ятника Тарасові Шевченку, традиційні урочистості "Наша мова — солонина, наша пісня — спів душі". Виступили переможці конкурсу читців класичної та сучасної поезії.

Почесні гості заходів — голова обласної організації НСПУ Григорій Білоус, письменники, художники, журналісти.

Олена ФЕЩЕНКО,
голова Черкаського об'єднання "Просвіти"

ВІДКРИВСЯ КОНКУРС ім. ПЕТРА ЯЦИКА

Сьогодні на центральній площі Дніпропетровська, яку дотепер називають ім'ям Леніна, відбулася масова акція з нагоди Дня української писемності та мови. Це позапартійний захід, у якому найактивнішу участь узяли просвітяни. Ми закликали всіх небайдужих висловити протест проти запровадження закону про мови, ініційованого лідерами фракцій Партії регіонів, комуністів і литвинівців, який не залишає місця на цій землі українській мові. Таку акцію проводимо вже вдруге.

До Дніпропетровська нині особлива увага, бо в нас сьогодні у Палаці студентів відкрився конкурс з української мови імені Петра Яцика. Активну участь у ньому бере і наша "Просвіта".

Сергій ДОВГАЛЬ,
голова Дніпропетровського об'єднання "Просвіти"

ЩО ЧИТАЮТЬ ЮНІ ДОНЕЧЧАНИ

У єдиній обласній українськомовній газеті "Донеччина" спільно з обласною організацією НСПУ на чолі зі Станіславом Жуковським зібрали школярів для підбиття підсумків конкурсу "Моя улюблена українська книжка". Як пересвідчилися учасники цієї зустрічі, інтерес до книги серед малят і підлітків не згасає.

Школярі, які приїхали з різних куточків Донеччини, захоплено розповідали про твори Панаса Мирного, Олесь Гончара, Грицька Бойка та інших майстрів пера. Але чи не найбільше симпатій зібрав Всеволод Нестайко і його "Тореадори із Васюківки".

Цього самого дня з ініціативи Марії Олійник відбувся круглий стіл на тему українських мовних реалій в Донецьку.

Ігор ЗОЦ,
головний редактор обласної газети "Донеччина", член правління донецької "Просвіти"

Фото Олесь Дмитренко

Фото Олесь Дмитренко

Фото Олесь Дмитренко

«В УКРАЇНІ» ЧИ «НА УКРАЇНІ»?

“Мовні конфлікти: штучні чи реальні” (експерт Національного інституту проблем міжнародної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України, доктор філологічних наук Галина ЯВОРСЬКА).

Комунікативний мовний конфлікт виникає на підставі факту існування різних мов. Механізм цього конфлікту описано в Книзі Суддів, 12 (люди Гілеаду, щоб упізнати ворогів-єфремлян, змушували їх вимовляти слово “шибболет”, а ті вимовляли “сібболет”, бо не вміли інакше. “І хапали його, і різали при йорданським переході. І впало того часу в Єфрема сорок і дві тисячі”).

У відомих мовних конфліктах, як правило, названі усі три складники: політичний (боротьба та владне домінування спільноти), комунікативний та символічний (пов’язаний з ідентичностями).

Мовне питання в Україні стало одним із ключових елементів політичної боротьби вже з перших років незалежності України. Протягом усього існування сучасної Української держави більшість політичних сил намагається розіграти “мовну карту”. Розігрування відбувається в одному напрямі — політики апелюють до інтересів російськомовного населення, що не є випадковим. Тут є дві причини такого стану справи: 1) особливості мовної ситуації в Україні — наявність асиметричного білінгвізму (ті, які говорять українською, володіють і російською, а не навпаки); 2) недостатня ефективність офіційної мовної політики, яка ігнорувала реальні мовні ситуації в Україні, намагаючись, зокрема, обійти факт наявності в Україні білінгвізму та багатомовності. Питання статусу та функціонування регіональних і міноритарних мов не було врегульоване, що спричинило відповідну реакцію (зокрема, законопроект Єфремова—Гриневецького—Симоненка). Конфліктогенний потенціал мовної проблеми в Україні є високим. Це засвідчують, зокрема, матеріали мовної полеміки, що регулярно містять непарламентські висловлювання і ледь приховані погрози у бік супротивників. Не можна ігнорувати й численні інтернет-форуми, на яких обговорюється мовне питання. Навряд чи будь-яка інша тема викликає стільки відверто ксенофобських висловів і закликів, спрямованих до насильництва проти представників інших етнічних і мовних спільнот. Вважати все це лише виявами нетолерантності маргіналів було б надто недоцільно. Позиція у мовній полеміці й навіть вибір мови спілкування у цій загостреній ситуації стають знаком поділу на “своїх” і “чужих”. Однією із загальних тез, що супроводжують мовну дискусію, є теза про надуманість мовного питання. Згідно з даними окремих опитувань, журналісти відмовляються визнавати наявність мовної проблеми, водночас вважаючи, що вона несе в собі загрозу для України. Показовим є ставлення до мовної проблеми як до фантома — варто перестати звертати на неї увагу й припинити про неї говорити, і проблема сама собою зникне.

Нові законопроекти про мову, пропонувані протягом останніх років, спрямовані на подолання невідповідності між “Законом про мови” в УРСР 1989 року і новою суспільно-політичною та мовною реальністю. Найбільшого розголосу набув недавній проект Єфремова—Гриневецького—Симоненка. Основними вадами цього проекту є:

1) відсутність забезпечення мовних прав для представників усіх мовних груп (крім російської), включно з правами українськомовних громадян та представників інших мовних спільнот;

2) передбачено використання російської мови в офіційних сферах, освіті тощо на всій території України всупереч регіональному статусу російської мови;

3) законопроект радикально змінює принципи мовної освіти, що сформувалися протягом останніх 20 років, замість гнучко скорегувати ці принципи там, де є потреба;

4) всупереч принципам Європейської мовної хартії, проект звужує сферу функціонування державної мови;

“В Україні” чи “на Україні” — як слід говорити? А так, як і жити — якщо у повноцінній державі — то “в Україні”, якщо на території (читай — чужої держави) — то “на Україні”. Сьогодні у нас ще є вибір. Завтра його може й не бути. Адже, якщо вірити останнім соціологічним дослідженням, більш як 54% українських громадян вважають, що мовного питання “не існує”. Тим часом на тлі такої подиву гідної безпечності втручання сусідньої країни у внутрішні справи України стає де-

далі відвертішим, нахабнішим, агресивнішим.

Гострою тривоگوю з приводу невтішних прогнозів щодо української мови були прийняті виступи всіх промовців на цьогорічному Пленумі Наукової ради Національної академії наук України на тему “Українська мова в Україні: сьогодення і перспективи”, що відбувся 5 листопада в стінах Академії.

Подаємо фрагменти деяких виступів із пленарного засідання.

5) проект цілковито відкидає регулювання вживання мов у сфері реклами, приватного підприємництва та ін., що не відповідає міжнародній практиці;

6) проект не надає гарантій підтримки іншим регіональним та міноритарним мовам в Україні, крім російської. Зокрема загрожувані мови на зразок кримчацької та караїмської не згадані навіть у загальному переліку мов;

7) проект не передбачає жодних інструментів фінансового забезпечення впровадження нової мовної політики, що має бути дуже значним (підготовка фахівців, вартість реформи у сфері освіти тощо).

У разі ухвалення законопроекту посилюється загроза подальшого витіснення регіональних та міноритарних мов. Замість підтримки мовного розмаїття підтримується мовна уніфікація. Задекларовані у проекті цілі є прийнятними, однак зміст і спрямування запропонованої мовної політики не відповідають проголошеним цілям. Проект здатний викликати громадський спротив через свою фактичну спрямованість на забезпечення прав лише російськомовних громадян.

Замість загального висновку наведу слова Михайлини Грушко: “Мовне питання є одним із найбільш важливих — на це треба дивитися тверезо, широко розплющивши очі, відверто говорячи про хибні уявлення та стереотипи і не намагаючись нехтувати “вигадками” і “штучно роздмухуваними пожежами”. Адже вогонь від удару блискавки та вогонь від недопалку однаково здатні знищити ліс”.

“Динаміка мовних змін у пострадянському Києві” (професор кафедри української мови Національного університету “Києво-Могилянська академія”, доктор філологічних наук Лариса МАСЕНКО).

Вивчення процесів, які відбуваються в мовно-культурному житті столиці, становлять особливий інтерес, бо вони визнача-

ють майбутній вектор розвитку мовної ситуації у всій країні. На жаль, за роки незалежності детальне соціолінгвістичне дослідження Києва вдалося провести лише раз — 2000 року завдяки ініціативі Ганни Залізняка, яка тоді керувала Центром соціологічних досліджень “Громадська думка” Науково-дослідного інституту соціально-економічних проблем Києва. Проте динаміку змін у мовній ситуації Києва можна простежити за деякими загальноукраїнськими дослідженнями. Важливі статистичні дані містить, наприклад, монографія харківського етнологіста Володимира Скляра “Етномовні процеси в українському просторі: 1989—2001 рр.” (Харків, 2009), в якій проведено за багатьма параметрами порівняльний аналіз результатів переписів 1989-го та 2001 років. Зазначене дослідження засвідчує, що впродовж цих років співвідношення двох груп населення — українськомовного та російськомовного — за показником “рідна мова” зазнало найбільших змін саме в столиці. Число киян, які вважають рідною українську мову, зросло 2001 року порівняно з 1989 роком майже на 25% (24,9%). Водночас число тих, хто вважав рідною російську мову, скоротилося в столиці на 38,6%.

Цікаві дані щодо мовної ситуації Києва наводить також соціолог Ірина Прибиткова у підсумковому аналізі (2001 р.) досліджень Інституту соціології НАН України. Відомо, що найбільш зросійщені в Україні великі міста, але, як зазначає І. Прибиткова, кияни виявляють значні відмінності у національно-мовній ідентифікації порівняно з мешканцями інших міст. Тут спостерігається значно вищий, ніж у середньому у великих містах, відсоток осіб, які визнають рідною українську мову (62,2%). Хоча за ознакою “мова спілкування в родині” показник україномовного спілкування наближається до середньостатистичного по великих містах (15,6%), проте показник російськомовно-

го спілкування в родині значно нижчий від середньостатистичного (30,0%), натовість двічі порівняно з іншими містами зростає група двомовців. Загалом у Києві, як зазначає І. Прибиткова, білінгвізм у родинному спілкуванні поширений найбільше: тут використовують обидві мови у 2,2 разу частіше, ніж у великих містах, і в 1,8 разу частіше, ніж у малих.

Слід сказати, що показники нашого з Ганною Залізницькою дослідження, які стосувалися відповідей киян на питання про мову повсякденного спілкування, збіглися із наведеними І. Прибитковою показниками про мову родинного спілкування лише в частині вживання української мови (14,8%). Що ж до співвідношення використання російської мови і використання двох мов рівною мірою, то воно становило відповідно 52,5% до 32,0%.

Це свідчить про те, що в родинному спілкуванні киян, за даними 2001 р., білінгвізм був поширений більше ніж у позародинному, де переважає російська мова. Однак опитування, проведене Центром соціологічних досліджень під керівництвом Г. Залізницької 2004 року, виявило тенденцію до зростання числа білінгвів за показником “мова повсякденного спілкування”: число тих, хто у повсякденному житті використовує то українську, то російську мову, зросло порівняно з 2000 роком на 10% — з 32% до 42%. Кількісне зростання двомовців у Києві за рахунок зменшення переважного вживання російської мови засвідчило початок процесу мовного зсуву — переходу від російськомовного спілкування до українськомовного. Ці зміни підтверджувала й низка інших показників дослідження 2000 року. Наприклад, 70% киян вважали необхідним добре знання української мови, тоді як за необхідність доброго знання російської висловилося значно менше мешканців столиці (42%).

Але цей позитивний вектор розвитку мовної ситуації в столиці, як і в Україні в цілому, мав бути підтриманий державною мовною політикою. І якщо два перші президенти — Л. Кравчук і Л. Кучма як колишні радянські функціонери, очевидно, не надавали значення цьому завданню, то від В. Ющенка, якого привів до влади потужний всеукраїнський рух за національну й соціальну свободу, все свідоме українство чекало політики захисту національних інтересів, що в мовній сфері передбачало створення спеціального органу, наділеного функціями контролю за виконанням мовного законодавства, зокрема виконанням 10-ої статті Конституції України, а також формування національного інформаційно-культурного простору, захисту його від російської експансії, підтримки української культури тощо. Адже під час помаранчевої революції український народ виявив свою силу й солідарність, здатність здолати інерцію радянської доби, яка не дає країні рухатися вперед. На нашу біду, подиву гідна безпорадність В. Ющенка на високій посаді, довіреній йому українською спільнотою, призвела до нинішньої втрати здобутків помаранчевої революції й приходу до влади тієї антиукраїнської меншості, проти якої повстав Майдан восени 2004 року.

Нинішнє керівництво хоче повернути країну в радянське минуле. Але навряд чи

йому вдасться надовго загальмувати хід історії. Час імперій минув. Українці покликані продовжити у східному напрямкові центральноєвропейський процес утвердження національних держав і повернення їх до кола вільних європейських народів.

“Мовна ситуація в Україні доби незалежності: тяглість і новаторство” (завідувач кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету, доктор філологічних наук, професор Микола СТЕПАНЕНКО).

Нікого не треба переконувати, що осердя кожної нації є мова. Якщо не буде рідної мови, то нація розפורшиться між сильнішими етносами, які шанують свою мову, плекають і оберігають її. Народи-поневолювачі передовсім намагалися в поневоленних народів відібрати мову, посіяти в них релігійний розбрат, якщо це вдалося, ворог легко оволодівав здобиччю, знекровлював її духовно, а потім уже й фізично, причому на довгі роки.

Втрата етнозахисних механізмів коштує безмірно дорого. Відомо, що найкращим лікарем від усіх хвороб — від ренегатства, яничарства, відступництва — є час. Для відновлення національної самобутності, повернення до своєї праматеризни потрібні не роки, навіть на десятиліття, а віки. Така вже діалектика людського буття, така вже страшна плата за втрату зв'язку з родом своїм.

Особливо тяжким для суспільства є те, коли між батьками й дітьми з'являється непорозуміння, коли вони опиняються на різних духовних материках, сповідають різні національні принципи, неоднаково поцінують свою минувшину, мають різне бачення на сучасне й майбутнє своїх нащадків. Усе це відоме українському народові з тієї причини, що він помирав, як сказала Ліна Костенко, не від інфарктів, а від того, що в нього забирали рідну мову, загнали його, вже кволого, безпомічно, в польські, російські, німецькі та інші етносоціуми. Проте не сталося так, як гадалося — мова українська, зазнаючи нестерпної наруги, не втратила своїх самобутніх ознак, не піддалася насильницькому асиміляційному процесу.

Хочеться вірити, що не дарма наприкінці збіглого століття Україні подаровано щастя утвердити свою самостійність, незалежність, соборність. Як і в інші часи українського ренесансу, наприкінці 1980-х років ми почали своє самоствердження з мови, яка не загинула попри всі намагання ворогів знищити її, зробити з українців хохлів.

Найвагоміший наш здобуток на шляху до національного самовираження — ухвалення закону про мову. Цей документ можна до самозабуття гудити або хвалити, але зрозуміло одне — його роль неперепутна. Не зайве нагадати основні стратегічні положення закону: державною мовою в Україні є українська; мовою міжнародного спілкування є українська, російська та інші; Україна забезпечує вільний розвиток мов національних меншин у місцях їхнього компактного проживання; українська мова є гарантом державності, соборності й самостійності. Останнього положення, яке читається між рядками, не знайти в конституціях інших країн, оскільки мовам, які виконують у них роль державних, нічого не загрожує, вони захищені на найнижчому й найвищому рівнях. Лексично чи не найбагатша у світі українська мова, яка здатна обслужити себе без додаткових інвестицій, не знайшла належного конституційного захисту в Україні. Статтю 10 закону порушують усі — від законотворців до громадян, яких ми називаємо просто пересічними. Хоча і ті, і ті мають бути законотворцями. Ті, що вважають себе здичими демократії, а насправді воліють реанімувати двомовність, що панувала в недавній імперії, мають пам'ятати рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року про застосування державної мови в Україні. А це рішення добре виписане й не викликає різночитань, не наштовхує на нові чорносопеленські, шовіністичні виступи сепаратистського штибу. Століттями прихильни-

ки російсько-української двомовності шукали й тепер шукають нових шляхів зросійщення, їхні дії набувають цинічного, брутального вияву, аж до посягання на державний суверенітет України.

Треба сказати слово про конкретні справи залучення української мови в усі сфери національного буття. Розпочнемо з освіти, оскільки вона, як лакмусовий папірець, прогнозує те, що нас чекає в недалекому майбутньому. Якою буде Україна, яким буде стан української душі через чверть століття. У поліетнічній державі Україна ніяк не упрорційняється українськомовні та російськомовні освітні заклади. Домінують, як і слід очікувати, останні. У вищих навчальних закладах не дотримуються мовного режиму. Навчання українською мовою трактується як зазіхання на права російськомовних громадян.

Ніхто й ніколи не відібрив права спілкуватися українською мовою. Однак проаналізуємо мовну ситуацію в освіті з регіонального боку. Візьмемо для прикладу Полтавщину, яку колись Леся Українка назвала “найукраїнішою Україною”. Освітній простір на Полтавщині нібито й українськомовний, однак українська мова не лунає повночило. Тут вона сприймається як екзотика. Ті, хто послуговується не суржиком, а літературним варіантом, сприймаються не як звичайні країни, а як учителі рідної словесності, або західняки, для когось — бандерівці. Зате живучий суржик, він заражає своїми бацилами навіть периферійне сільське населення, яке ніколи не було поза рідною мовною стихією. Виходів із ситуації багато, та чи всі вони будуть реалізовані. Процес одужання треба починати з освіти, дбати насамперед про українськомовний режим у школі, домагаючись, щоб літературна мова звучала не тільки на офіційному рівні, а й у щоденному спілкуванні, аби педагоги пам'ятали, що добре володіння рідною мовою чи не найважливіший атрибут фахової майстерності. Парадокс полягає ще й у тому, що полтавці гучно заявили про свій край як духовну колицю і геть забули, що ознакою духовності є висока культура мовлення. А варто було б згадати слова О. Довженка, який сказав, що українська мова — геніальна біографія українського народу.

“Проблема двомовності вчора і сьогодні” (завідувач кафедри української мови Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, доктор філологічних наук, професор Володимир КАЛАШНИК).

Проблема двомовності, або білінгвізму, для України й окремих її територій не є новою. Багатовікова бездержавність і входження українських земель до складу сусід-

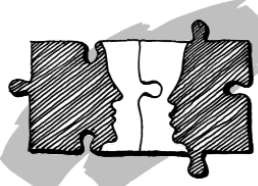
нього мовознавця-філософа, передусім в оцінці двомовності для Шевельова були цілком зрозумілі: вони були спричинені патріотичними устремліннями вченого. Не менш цінними є міркування Ю. Шевельова про українсько-російську двомовність уже в інший час, через кілька десятиліть після охарактеризованого Потебнею. “Добре відомо, — писав Ю. Шевельов, — що двомовність і, теоретично, в кожному окремому випадку може схилитися до будь-якої з двох мов”.

Зі здобуттям Україною незалежності на початку 1990-х років і дещо пізнішим конституційним закріпленням за українською мовою статусу державної розпочався новий етап наступу російської мови, тепер уже спрямований на відвоювання законодавчо втрачених позицій панівної. Спираючись на передвиборну обіцянку кандидата в президенти Л. Кучми про надання російській мові статусу офіційної, користуючись шаленою підтримкою зовнішніх противників української незалежності, найперше російських шовіністів, представники п'ятої колони у владі вдалися до спроби повернути російській мові втрачені позиції й законодавчо зрівняти її з державною українською, щоб надалі витіснити національну мову молоді держави зовсім, повернувши на її місце мову колишньої метрополії. На захист української мови стали науковці, діячі культури, представники громадських організацій, і на проведений “Просвітою” всеукраїнській конференції було засвідчено право державної мови бути офіційною без посередництва іншої мови.

Саме в період незалежності України й набуття законодавчо українською мовою статусу державної розгорнулася запекла боротьба за білінгвізм не так регіонального, як загальнодержавного масштабу. Те, що з цих намірів не вдалося завдяки громадянському спротиву реалізувати за часів президентства Л. Кучми, стає в Україні страшною реальністю з приходом до влади Партії регіонів та обранням на посаду президента В. Януковича. Якщо ще зовсім недавно висувалася ідея визнання російської мови як офіційної поряд з українською державною, то тепер обрано нову тактику протистояння українській мові (відповідно й державі як самостійній), а саме — віднесення російської мови до загрозливих мов національних меншин, тих мов, захист яких визначено відомою Європейською хартією. Що ж до проекту закону про мови, який зараз подано від владної більшості до Верховної Ради, то Іван Юшук, відомий мовознавець і визначний освітній діяч, небезпідставно назвав його законодавчим шахрайством.

Антиукраїнська ідея руйнування єдності держави не лише на економічному, а й на гуманітарному рівні стала базовою в діяльності тимчасово правлячої Партії регіонів, активно підтримуваної імперськи налаштованими чільниками сьогоденної Росії. Протистояти владі в її антидержавницьких намірах може лише все українське суспільство, як це було в 1990-х роках. На велелюдному мітингу “Оборонимо мову — врятуємо Україну!”, що відбувся 14 жовтня 2010 року на Софійській площі Києва, було однозначно засуджено війну проти української мови, розпочату режимом Януковича й п'ятою колоною в Україні за патронатом кремлівських неолібералістів під фальшивим приводом “захисту” російськомовних громадян. Народний комітет захисту України закликав учасників мітингу, всі національності України об'єднатися з корінною нацією для оборони української мови й збереження незалежності держави. Повноцінне функціонування української мови як єдиної державної поряд із належними умовами для розвитку інших мов є важливим чинником формування демократичного суспільства на засадах не розбрату й міжнародної ворожнечі, а основоположних свобод і цивілізаційних цінностей.

Матеріали опрацювала
Марія КУЧЕРЕНКО

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор
Олександр ХОДЗІНСЬКИЙ,
кандидат фізико-математичних
наук

ПРО ПОДІЇ НА МАРГІНЕСАХ ІСТОРІЇ

У жовтні листя поживкло, в листопаді мусить падати. Весна здається недосяжно далекою. У жовтні пройшли вибори, в листопаді тасують і перетасовують бюлетені, пишуть і переписують протоколи. 2 листопада, наступного після виборів дня, в Києві, на Конрактівій площі, де, о чотирнадцятій годині, охайно вдягнений, але дуже п'яний дідусь раз, і два, і три проголошував "Да здравствует товарищ Янукович, друг советского народа!" І щоразу брав "під козирок". Вустаи політичних немовлят говорить істина. Розгублений совок пристрасно прагне ставати в позу "струнко!"

Історія — це те, що від сотворіння до позавчорашнього дня, чи й те, що відбувається сьогодні. Хтозна, різні події мають різну вагу — особливо, коли їх поцінують через роки й десятиріччя. "Непередбачуване минуле" ранньоімперського (від Катерини) і пізньоімперського (советського) походження знаходить продовження в сьогоднішніх спробах написати "спільну історію" для київських і московських учнів. Об'єктивно більше чи менше спільно в цьому випадку може бути хіба що хронологія, але й тут є проблемним відбір того, що заслуговує на назву події та місце в їхньому переліку. Звісно, не викликають сумнівів дати 1654, 1709, 1917, 1932—1933, 1937... Вважаємо що дочерні: "2010 р. — президентом України став В. Ф. Янукович; прихильники нового президента та його опонентки Ю. В. Тимошенко в обох тирах голосування фальшували волю виборців на свою користь". Ми, автори цієї статті, провели математичну експертизу підсумків голосування і діагностували фальсифікації, але це просто фахова робота науковців не історичного масштабу. Водночас вважаємо, що коли не для нащадків, то бодай для сучасників мусимо назвати тих, хто після першого туру перекрив каналі інформації, у кошик для сміття кинувши нашу статтю. Наголошуємо: після першого туру перед другим, бо лише тоді є можливим суспільний резонанс. Після другого туру миттєво спрацює гасло "переможців не судять", у чому ми переконалися, публікуючи експертні матеріали в минулі роки. Отже, йдеться насамперед про Голову Верховної Ради п. Володимира Литвина і редактора парламентської газети "Голос України" п. Анатолія Горлова. До блокування інформації долучилися також відомі журналісти з респектабельних видань; читаючи далі, ви, товариство, будете здивовані.

1. Наш веселий Геловін

Спируючись на матеріали своїх досліджень, можемо визначити кілька ключових подій у запровадженні фальсифікацій у практику проведення виборів. Безумовний пріоритет належить команді Л. Кучми під час його повторного обрання на посаду 1999 року. За математичними оцінками рівень фальші в його електоральних здобутках (в обох тирах голосування) можна назвати фантастично високим. Най-

більший внесок у такий результат зробили "донецькі", що, власне, і дало змогу започаткувати їхній переможний марш на Київ. Сьогодні, коли п. Кучма береться коментувати і наставляти, хочеться порадити йому тиху молитву, бо з таким гріхом за спиною на інше не має морального права.

Наступним етапом стала медведчуківщина-ківаловщина, майже неприкрите фальшування на користь В. Януковича 2004 року, що й спричинилося до помаранчевої революції (яка революцією не стала). Третій етап, на жаль, пов'язаний із діяльністю президента В. Ющенка. Його декларації про гарантію "чистих" парламентських виборів 2006 року не спиралися на реальну можливість впливати на події. Відмова В. Ющенка визнати очевидність (ї розглянути пропозиції про перерахунок бюлетенів, на чому наполягав В. Литвин) стала реалізацією хиткої пози: ігнорувати реальність, щоб мати гарний вигляд у Європі. У подальшому чільні політичні гравці (хіба що за винятком самого Віктора Андрійовича) трималися того, що крадіжки і приписування голосів є справою техніки, але не моралі. З тим і прийшли до 31 жовтня 2010 р. Особливістю цієї кампанії стали безсоромні маніпуляції списками кандидатів і специфічний ("регіональний") відбір членів виборчих комісій різного рівня. Для "правильного" підрахунку голосів.

Після кожних виборів маємо в ЗМІ мішанку інформаційних повідомлень, коментарів і жанрових замальовок. Не стала винятком і та фантазмагорія, яка формально закінчилася пізно ввечері 31 жовтня ц.р. Одного разу мені довелося спостерігати, як цього дня макабричне свято Геловін відзначають у США. Щиро кажу — в нас це відбулося виразніше. Хоча десятки матеріалів із прогнозами запланованого бедламу (вислідом якого має стати тотальна перемога регіоналів) оприлюднені ще до початку виборів, дійсність (у стилі прози Камю та п'єс Іонеско) була багатшою.

Село Михайлівська-Рубежівка (Київщина). Бюлетені вчасно не надруковані, на виборчій дільниці їх одержали лише о сьомій ранку. Списки виборців жаліли. Приходять голосувати батьки, а в списках їхня дитина, яка загинула вісім років тому і вже мала б стати повнолітньою. Мати знепритомніла. **Житомир:** "Ще одна така перемога — Україна перестане бути цікавою навіть як арена політичної боротьби". **Львів:** "Укотре рятували не власний будинок, а Україну". **Село Старовишневецьке (Кіровоградська область).** Сержант міліції на посту для охорони бюлетенів перебрав алкоголь і, сказати б, ні з того ні з цього одного підлітка поранив, а іншого вбив. Заарештували стрільця лише після того, як селяни вирішили блокувати роботу виборчої дільниці, якщо справу спустакатимуть на гальмах. **Чернівці:** "Багато українських політиків обманюють людей — це

стиль їхньої роботи і кар'єри". **Селище Ворзель (Київщина).** Деякі кандидати під час голосування ходили і агітували за себе. **Дніпропетровськ:** "Кому вірити? Опозиційні сили заявляють про підготовку масштабної фальсифікації виборів". **Запоріжжя:** "Орієнтація на імена, а не на партії. Виборці влаштували чи не найбільшу сенсацію, голосуючи не за "призначеного" мера!" **Харків.** На одній із дільниць вітчизняний спостерігач показав виборцям дулю. **Місто Бровари під Києвом.** У приміщення виборчої дільниці через вікно кинули пляшку із запалювальною сумішшю.

Коментарі до цього дійства "зверху" чи "збоку" розмаїті, проте в більшості випадків легко кваліфікуються як азійські та європейські.

Ніколай Азаров: "Выборы прошли абсолютно свободно и демократично. Граждане Украины поддерживают Президента и правительство". **Спостерігач із**

РФ С. Мірзоєв: "Это был рутинный спокойный процесс, выборы были достаточно открытыми". **Представник Європейської народної партії Е. Брок:** "Сумнівна правова база і нечесний виборчий процес унеможливають вибори за європейськими стандартами". **Радник Посольства РФ в Україні В. Лоскутов:** "На мой взгляд, это демократический процесс". **Посол Великої Британії в Україні Лі Тернер:** "Деякі умови виборчої кампанії можуть не відповідати демократичним стандартам. Маю на увазі заяву про те, що законодавство про формування виборчих комісій, а також певні дії СБУ несправедливі до опозиції". **Кореспондент московських "Известий" В. Мамонтов:** "Законопроект о языке уже внесен на рассмотрение в Верховную Раду. И именно под выборы отменено обязательное дублирование на украинский язык российских фильмов" (брехня — йдеться про дублювання західних фільмів, переозвучених російською мовою. — Автори.) **Посол Франції в Україні Жак Фор:** "У численних інтерв'ю для преси я неодноразово нагадував про те, що важливо не змінювати правила гри напередодні виборів, а також про те, що треба грати за правилами, а не гратися з правилами. Опозиційні партії скаргилися на численні перепони, пов'язані з реєстрацією своїх кандидатів".

Через тиждень після виборів (чи трохи пізніше, якщо будуть судові позови) цікавість до цієї події зійде нанівець. Точніше — чинна влада ще розіграє сама для себе виставу "Ревізор-2", сама собі поаплодує і опустить завісу. А "Ревізор-2", товариство, це п'єса, яку на замовлення самодержца написав придворний драматург князь Циціанов. Її обов'язково грали одразу після закінчення Гоголівської п'єси, щоб показати, як недолугість губернського чиновництва щасливо нівелюється втручанням згори. Це було нудно, публіка позіхала і втікала, але вірогідність над усе. Так і з виборами: вони самі, їхні підсумки та коментарі до них відтісняються на маргінеси історії. Але існують числа.

2. Числа

Щоразу, коли йдеться про математичну експертизу підсумків голосування, виникає потреба розповісти про її принцип. У протоколах, які оприлюднює Центрвиборчком, фальсифікатори лишають щось подібне до відбитків пальців.

Щоб зробити останній крок, інтуїції замало — треба спостережливість і схильність до узагальнення, які продемонстрував американський вчений Френсіс Бенфорд. Сформульований ним закон полягає в тому, що масив чисел будь-якої довжини (100, 900, 1 мільярд чи 900 мільярдів) можна звести до короткого ряду від 1 до 9, беручи до уваги лише першу цифру. Коли йдеться про фіксацію подій, що відбуваються "стихійно", "самі по собі" (подібно до орла чи решки), то числа, що починаються на 1, трапляються частіше, ніж числа, що починаються на 9 (відповідно 30,1 % і 4,6 %). Формула Бенфорда дає змогу визначити "нормальну" (зокрема, не сфальшовану) частоту усіх перших цифр. Це стосується чисел будь-якого походження, наприклад — фінансових документів (чесних податкових декларацій, звітів "правильних" банків та ін. (див. нашу публікацію в "Голосі України", 2009, № 10). Сам Бенфорд переконався у відповідності закону життєвими реаліям на 20 тис. різноманітних числових масивів. Сьогодні в російськомовній версії інтернетівського довідника Google маємо 178 тис. посилань на цей закон. В останній публікації, датованій жовтнем ц.р., йдеться про те, що формула Бенфорда поширюється на матеріали сейсмологічних досліджень; характеристики гама-випромінювання, зафіксованого космічною лабораторією "Фермі"; швидкість обертання пульсарів і статистику інфекційних хвороб. Ми переконалися, що закон Бенфорда прекрасно узгоджується з електоральними здобутками партій чи кандидатів у президенти, які набирають так мало голосів (100—200 тис. по всій Україні), що фальсифікатори їх не чіпають. Зрозуміло, що й чесні переможці можуть мати бездоганну цифрограму, але де ж в Україні таких знайдеш?

3. Важко бути експертом

Ми, автори, свідомі того, що оприлюднення чи не оприлюднення будь-якої статті саме по собі не може вплинути на перебіг подій в Україні. Йдеться про інше — про те, що егоїзм, боягузтво і брехливість інтелігентних (начебто) людей є підґрунтям безкарного фальшування виборів (зрештою, і всього політичного процесу).

1-й раунд. Якщо ви телефонуєте в приймальному Голови ВР і пояснюєте, що вас до цього спонукало, а Володимир Михайлович не може взяти слухавку (або взагалі перебуває за межами Києва), секретар просить залишити свій телефон. Увага: п. Литвин обов'язково вам зателефонує — трапляється, що десь о 10-й вечора з Вінниці чи Черкас. Саме так відбулася домовленість про публікацію наприкінці 2009 року експертних матеріалів про дочасні парламентські вибори 2007 року. Цього разу ми вирішили оприлюднити такий матеріал не після казенної вистави "Ревізор-2", а перед початком буйного "Ревізора-1". Усе трапилося, як ми сподівалися: коли стаття надійшла до "Голосу України", редактор газети А. Горлов про неї вже знав, і 24 грудня матеріал був надрукований (№ 245). Пан Литвин, прочитавши статтю, зацікавився причиною високої числової аномальності своїх електоральних здобутків, ми обговорили це (по телефону) і домовилися про проведення та публікацію експертизи під час президентських виборів у січні—лютому 2010 р.

2-й раунд. "Голос України" — це "політична газета", яка виходить п'ять разів на тиждень, відтак для нас є виданням і тематичним, і оперативним. Останнє важливо тому, що між двома тирами виборів замало часу: не зразу ЦВК оприлюднює офіційні матеріали, а 2—3 доби потребують експертні розрахунки, їх осмислення і описання. Відтак (для загального добра) ми домовилися з п. Литвином про укладення трудової угоди щодо проведення експертизи і публікацію її наслідків. Скріплення печаткою та штампом Управління кадрів апарату ВР, цей документ засвідчує (пункт 3.2), що за виконання роботи Замовник сплачує Виконавцеві кошти в сумі 1 грн (одна гривня) без ПДВ. 28 січня ц.р. наш звіт п. Литвин і п. Горлов мали на своїх столах. Під час телефонної розмови Володимир Михайлович висунув пропозицію про нашу з ним спільну прес-конференцію у ВР. А через 2 дні стало відомо, що Голова ВР різко змінив політичну орієнтацію і полюбив донецьких; редактор парламентської газети (начебто) пішов у відпустку, а наша стаття (начебто) лишилася на столі в його зачиненому кабінеті і ін. У лексиконі військових моряків є команда для ескадри "поворот все вдру"... Раніше такий ввічливий, Володимир Михайлович відтоді не знайшов хвилиночки для телефонної розмови; своєю законною 1 гривню (без ПДВ) виконавці також не отримали. Цікаво, що (за попередніми даними) Народна партія, очолювана спікером парламенту, на виборах 31 жовтня фактично провалилася. Народ має нюх.

3-й раунд. Що робити? До другого туру — тиждень. Терміново висилаємо експертну статтю в газету “День” на електронну адресу пані Лариси Івщиної, редакторки. Ми особисто знайомі, “День” оприлюднив наші експертні матеріали восени 2004 р., коли починалася й вирувала помаранчева епопея. Цього разу спілкування з редакцією відбувається лише через секретарку, час іде, по телефону не видно, де пані Лариса ховається від експертів. Вона бере участь у ток-шоу на “5 канал”, говорить правильні тексти, але мовчить про те, що знає: команди В. Януковича і Ю. Тимошенка “позичали” голоси у себе навзаєм і безбожно цупили їх у менших братів по політиці.

4-й раунд. Експертний матеріал розсилається у ЗМІ за півтора десятками електронних адрес. У “Дзеркалі тижня” його мав на своєму столі п. С. Рахманін (“без последствий”). Інтернетівський сайт газети “Левий берег” (редактор — п. Соня Кошкіна) вивісив наш текст, але “раптом” він пропав, а сайт почав кокетувати: “Сегодня совершенно неожиданно пропала страница. Просим всех неравнодушных принять участие в поисках”. Ах, ах... Водночас виявилось, що “НикВести” (м. Николаїв, **nikvesti.com**) встигла оприлюднити статтю, яку загубила п. Соня Кошкіна; там її (статтю) можна прочитати і сьогодні, але з грубою (навмісною?) помилкою: у висновках із двох прізвищ кандидатів-фальсифікаторів залишилося одне.

У другому турі дива не сталося. В. Ф. Янукович у “своїх” округах гріб під себе куже, що в “своїх” округах симетрично робила і Ю. В. Тимошенко. Комп’ютер, звісно, загальною оцінкою ситуації не переймається, але в математичному віддзеркаленні вона трагікомічна. Йдеться не про те, хто вкрав і в кого крали — йдеться про те, хто зумів привласнити більше. Ось чому ми, автори, не голосували за жодного з двох кандидатів і не маємо наміру робити цього в майбутньому. На шпальтах деяких розумних видань визріла команда полемістів, які мало не єдиною причиною наших електоральних поразок вважають діяльність сяких-такіх “протівсіхів”. Насправді йдеться не про всіх, а лише про “нашу Юлю”. Панове, ми голосуємо так, як голосуємо, бо знаємо про неї більше, ніж ви. Правда завжди рентабельна, якщо не йдеться про короткотривалу кон’юнктуру. Голий король одягнений не гірше, ніж гола королева, навіть тоді, коли вона періодично вбирається у вишиванку.

Насамкінець зазначимо, що не буває краще, як у себе вдома. У “Слові Просвіті” після другого туру по-ділового, просто, як і належить незляканій газеті, були оприлюднені наші матеріали. Жаль, що на той час одна частка політикуму вже плясала русскую, а інша товклася довкола третього і п’ятого, не наважувшись усвідомити головного. Українські українці програли тому, що не мали кандидата, достойного і в фаховому, і в моральному сенсі. “Советскому народу” це байдуже, надивилися на всяких, але ми не зрушимо з місця, поки не виросте нова еліта. Проблема в тому, що маємо забагато проповідників і замало державно-політичних менеджерів.

МОВНА «ДЕМОКРАТІЯ» НА ЛУГАНЩИНІ

Боротьба з українською мовою і всім українським стала складовою ідеологічної домінанти колишніх комсомольських секретарів, комуністичних партноменклатурників та їхніх поплічників.

Уже вкотре на теренах Луганщини, яка є споконвічно українською землею з корінним населенням — українцями, чуємо одну й ту саму пісню про “наш родной язык, на котором нам не дают говорить и мыслить”, про українських ультра націоналістів, які намагаються “новые поколения... тащить в страшное прошлое” і т. п. І жодним словом ці так звані захисники “свободного выбора народа” не говорять про ту гуманітарно-правову ситуацію, в якій завдяки їхній же “кипучей деятельности” опинилася державна українська мова на Луганщині, де зі свічкою не знайдеш української газети або журналу, де в обласному центрі й промислових містах практично немає українськомовних шкіл, а у ВНЗ державна мова представлена лише дисципліною “Українська мова за профспрямуванням”.

Та що вже казати, якщо в луганських ВНЗ українську мову ґрунтовно викладають лише студентам — українським філологам. І навіть у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка державною мовою в обов’язковому порядку викладають лише дисципліни українознавчого циклу. А в Луганському національному (!!!) аграрному університеті в поточному навчальному році викладачів “добровільно” примусили проводити заняття лише російською мовою. То ж чії права порушуються на Луганщині? Навпевно, українців (яких, за переписом 2001 року, 58 %), а не так

званого російськомовного інтернаціоналу.

Звичайно, нам можуть закинути що більшість українців сьогодні спілкується російською мовою. Але чому?

У “славетні” радянські часи для комсомольсько-компартійних ватажків, а тепер — очільників держави, таких як В. Тихонов, О. Єфремов, В. Голенко та “іже с ними”, шло тотальне зросійщення всієї України, а особливо — південно-східних областей, що виявилось в масовому переселенні етнічних росіян на українські землі, а українців — на “неісходимі” простори Півночі, Сибіру й Далекого Сходу, закриті шкіль з українською мовою навчання, збільшенні заробітної плати на 15 % учителям російської мови, добровільному звільненні від вивчення в середній школі мови корінної нації, знищенні кафедр української мови в усіх ВНЗ УРСР, крім педінститутів та університетів.

Через те в Україні, а отже, й на нашій рідній Луганщині, склалася найганебніша гуманітарна ситуація, яка може призвести до непередбачуваних наслідків для всієї нашої держави.

Заява депутатів Луганської обласної ради, прийнята на XXXIX сесії цього органу самоврядування п’ятого скликання 22 жовтня 2010 року і виступ голови Луганської облдержадміністрації Валерія Голенка “Україна переболела “оранжевым”, і “коричневое” ей не к лицу...” (надруковані в офіційній Луганської обласної ради — “Нашій газеті” (№ 117 за 23.10.2010 р.) ще раз доводять існування в нашій державі “потужної суміші дегенерації”, що однією командою виступає проти української мови, яка залишається одним із головних чинників збереження нашої державності в цей час ак-

тивної деукраїнізації та зухвало-го зросійщення.

Варто зауважити, що Луганська обласна рада не єдина прийняла українофобську заяву. З аналогічними документами під кінець своїх повноважень, неначе в передсмертних конвульсіях, виступили всі ради Донбасу. Складається враження, що їхні депутати — “регіонали”, вітренківці, комуністи — живуть у якомусь паралельному світі. Для них не писані Конституція та закони України, бо вони насправді служать сусідній державі й усіма своїми діями підтверджують позицію “рабів, підніжок, сміття”. Бо загальновідомо, що раб завжди народжує раба, а кожен раб, не помічаючи своєї сутності, приводить на нашу землю чужинців-окупантів.

Прикладів катастрофічної для українців гуманітарної ситуації на Луганщині вже достатньо. Серед найганебніших — непоодинокі вигуки та погрози в публічних місцях на адресу тих, хто не соромиться розмовляти українською, прибічників партій тоталітарного стибу на кшталт “Бей хахлоф — спасай Расію”, “Нет бандьорскаму наречію”, “Ей, бандьорас, укараті язык, а то атрежем!” тощо.

Тому виникає запитання: а куди дивиться Служба безпеки України? Чому не реагує адекватно на ці та подібні антиукраїнські випадки луганських “інтернаціоналістів”, які своїми заявами дедалі більше і глибше розколюють Україну та ведуть її до втрати державності? Чому на ці заяви жодним чином не реагують Рада національної безпеки та оборони, Генеральна Прокуратура України, врешті, найвищі очільники нашої держави включно з гарантом Конституції?

Можна лише здогадуватися, кому і для чого потрібні такі вибори. Камо грядеши, Україно?

Прес-центр Луганського об’єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка

СУД НАД СТЕПАНОМ БАНДЕРОЮ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ

Марія ОЛІЙНИК
м. Донецьк

2 листопада 2010 року Вищий адміністративний суд України в Києві продовжив розгляд справи про позбавлення Степана Бандери звання Героя України. Наразі справу розглядає Вищий адміністративний суд України за касаційними скаргами представника Степана Бандери (молодшого) — адвоката Романа Орехова, а також ще одинадцятьох фізичних осіб та організацій. Судовою колегією, яка розглядатиме сумнозвісну справу у ВАСУ, очолює суддя ВАСУ К. Г. Леонтович. На судове засідання, яке було призначено на 14 години з’явився позивач і представник

Степана Бандери (молодшого) — адвокат Роман Орехов. З інших касаторів жоден до суду не прийшов. Президент України, який є відповідачем у справі, звичайно, засідання проігнорував. Колишній президент України Віктор Ющенко, який також подавав касаційну скаргу, надіслав судові заяву про розгляд справи без його представника. Прибув також ініціатор скасування звання донецький адвокат В. Оленцевич.

З огляду на відсутність у суду доказів вручення судових повісток усім касаторам, колегія ухвалила розглядати справу відкрито. Наступну дату судового засідання судом наразі не визначено з посиланням на надмірну завантаженість.

На думку адвоката Р. Орехова, процесуальні підстави для відкладення розгляду є вельми сумнівними, оскільки, відповідно до положень КАС України, неявка осіб, що беруть участь у справі, не перешкоджає її розгляду судом касацій-

ної інстанції. До того ж представник С. Бандери висловив припущення, що в такий спосіб Вищий адміністративний суд України бере паузу, щоб якнайшвидше розглянути іншу абсолютно тождоїну справу за позовом того самого донецького адвоката В. Оленцевича про позбавлення звання Герой України Романа Шухевича. Адже в тій справі ті ж самі донецькі адміністративні суди першої і другої інстанцій у задоволенні позову відмовили — нібито оскаржуваний указ не стосується безпосередньо позивача.

Нагадаємо: постановою від 2 квітня 2010 року Донецький окружний адміністративний суд визнав незаконним і скасував Указ Президента України №46/2010 від 20 січня 2010 року “Про присвоєння С. Бандері звання Герой України”. Донецький апеляційний адміністративний суд рішення суду першої інстанції залишив без змін. Наразі слово за Вищим адміністративним судом.

ХАМСТВО

Василь ОВСІЄНКО,
у минулому політ’язень,
нині громадянин України. Київ

Неподалік Золотих воріт у Києві, на розі вулиць Володимирська та Ярославів Вал, красується білборд видання “Коментарі” № 40 (237) від 22 жовтня 2010 року з написом “Українці становлять нацією стукачів”.

Мабуть, такі білборди поставлені по всьому Києву і по всій Україні.

Я гостро відчув себе належним до “нації стукачів” і мені захотілося тут же стукнути по тому білборду молотком або каменем. Або хоч би обляпати його чорнилом. А ще якби в присутності журналістів і міліції... Каменя, молотка і чорнила під рукою не було, то я спитав кількох перехожих, чи подобається їм таке гасло. Нікому не сподобалося. Але всі пройшли повз нього.

Тут же, на Прорізній, я купив цей “тижневик розумних людей” — уже українською мовою — “Коментарі”. Заглянувши до нього: цілком стерпна стаття Юрія Щербини про те, що в Україні побільшало заяв у фіскальні органи на власників, які не сплачують державі податків. І що така практика — повідомляти про нечестивих неплатників податків — у цивілізованих країнах навіть заохочується.

Не кожен перехожий українець купить тижневик “Коментарі” (наклад 60 тисяч) і прочитає ту статтю. Але білборд викличе приниження національної гідності й образу.

Уявіть собі, що журнал із таким написом чи білборд з’явився в Польщі, Франції, Росії чи, не дай Боже, в Ізраїлі, де поляків, французів, росіян чи євреїв названо було б “нацією стукачів”... Уже б увесь світ, як кажуть, стояв би на вуах.

Я згадав Лесю Українку, яка писала в листі 1912 року, що кияни побили вікна в редакції реакційного часопису “Киевлянин” — за те, що надрукував якусь гидоту про українців... Ну, з того часу українці пережили стільки чисток і стали такою цивілізованою і толерантною нацією, що ти нам плюй в очі, а ми все стерпимо.

Тож я заклинаю українців хоч би посылати привіт видавцям:

Засновник і видавець “ТОВ “Евелошен Медіа”, генеральний директор Олія Литвінова, головний редактор Вадим Денисенко, редакція: О. Поліщук, Т. Мокроторова, О. Кафтан, Ю. Рибачук, випусковий редактор Т. Харламова, фоторедактор О. Найда, дизайн і верстка — С. Косенко, О. Боярський, О. Кравченко, Ю. Гнатівський, О. Бутенко.

Бачите, як багато тут людей з українськими прізвищами? Але без тіні такого пережитку минулого, як національна гідність.

Нагадаймо цим видавцям, що пошана до батька і Батьківщини — це елементарна українська і християнська чеснота. Пам’ятаєте, Ной робив вино, упився ним і лежав оголений у наметі своєму. І побачив син його Хам наготу батька свого та розказав надворі обом братам своїм — Симу і Яфету. Тоді Сим і Яфет узяли одяжину, позадукали та й прикрили наготу батька свого.

Оце синівська поведінка: прикривати батьків сором. А виносити батьків сором на люди, сміятися з батька — це і хамство. Воно не минулося безкарно Хамові: за батьковим прокляттям він і все насліддя його стали рабами братів своїх.

Українці, які працюють у “Коментаріях”, мали б усвідомлювати, що вони запопадливо підхилюють своїм хазяям, які відверто насміхаються з їхньої Батьківщини. І цей гріх не минеться їм і їхнім нащадкам. Вони вже раби.

Адреса редакції та видавця: Україна, 01033, м. Київ, вул. Жилианська, 12-А, телефон редакції: 201-43-01, відділ реклами 289-33-88, reklama@media.com.ua, координатор відділу реклами Оксана Сиротенко +38(095)-274-74-28 o.sirotenko@e-media.com.ua.

Доволі, а то далі написано: “Забороняється використання будь-яких матеріалів, включаючи статті та фотографії, без письмової згоди видавця”.

Що ж, зустрінемося в суді.

Олег К. РОМАНЧУК,
кандидат філологічних наук,
шеф-редактор журналу “Універсум”,
м. Львів

1950 року в Парижі побачила світ книжка під назвою “Майбутній державний, економічний і соціальний лад України”. Як розповідає автор, навесні 1933 року він проїздив із Сибіру через Москву в Україну. Погулявши столицею СРСР, запитав у якогось перехожого, як потрапити до залізниці. Москвичеві виявилось по дорозі, і вони пішли разом. Далі цитуємо: “Тому що я розмовляю російською мовою грамотно і зовсім без українського акценту, та і їду з Сибіру, він вважав мене за росіянина, тож питає мене: “А ви слішали, какой голод на Україні?” — “Ні, не чув”, — відповів я йому російською мовою. — “Мрут, сволочи, как мухи. Так ім і нада. А то, бивало, всякій мужик хозяїн. Но пора прекратіть. А то не на ком работать будет”. Це дослівні його вирази і я їх ніколи не забуду”...

Перші публічні кроки та прийняття відповідних рішень незалежної Української держави, пов’язані з визнанням Голодомору 1932—1933 років в Україні геноцидом, давалися дуже непросто. Так, коли міністр закордонних справ України Борис Тарасюк намагався внести до порядку денного засідання ради міністрів країн СНД питання про визнання Голодомору геноцидом, то цю вимогу українського міністра більшість учасників наради проігнорували. Під час голосування лише три країни підтримали Україну: Грузія, Молдова та Азербайджан. “Проти” голосувала Росія, Білорусь, Киргизстан, Таджикистан й Узбекистан. Утрималися Казахстан, Вірменія та Туркменістан — ті держави, які перебувають у безпосередній економічній і політичній залежності від Москви.

Витоки трагедії Голодомору-геноциду беруть свій початок далекого 1918-го, коли большевицька Росія розв’язала війну проти УНР. Через 15 років “російська комуністична свистопляска” втілюється у геноцид українського народу. У звіті від 31 травня 1933 року італійський консул у Харкові Серджіо Граденіго чітко вказує, з якою метою московсько-большевицький режим організував Голодомор в Україні: “Цей голод штучний і спеціально створений для того, щоб “прочити селян”... **Наслідком теперішнього лиха в Україні буде російська колонізація цієї країни, яка призведе до зміни її етнографічного характеру** (виділення моє. — Авт.). В майбутньому і, либонь, дуже близькому майбутньому, ніхто більше не говоритиме про Україну чи український народ, про українську проблему, бо Україна стане де-факто територією з переважно російським населенням”.

Доктор філологічних наук Петро Іванишин переконливо пояснює головну причину трагедії: “Зміст Голодомору загалом окреслюють три основні поняття. Насамперед Голодомор був помстою російської комуністичної влади українській нації, а отже, був і є злочином. На питання “Чому саме Україна?”, добре відповідає Дж. Мейс: “Тому що вона мала більше населення, ніж усі інші разом узяті неросійські республіки. Тому що вона мала великий досвід національно-визвольних змагань. Для України уроки Центральної Ради, уроки гетьманщини, спільної боротьби селян за свої права не минули безслідно”.

Директор Інституту України в Російській Федерації Євген Мінченко, значною мірою відповідальний за формування державної риторики щодо України, стверджує: “Очевидно, що Росії потрібні перемоги. Іміджеві чинники для нас важливі. І тому тема визнання Голодомору геноцидом така болісна <...> Це удар по іміджу Росії, точно так, як і термін “радянська окупація” б’є по іміджу і сприймається, як агресія”.

Цікава аргументація. Отже, якщо в Україні йдеться про мільйони жертв Голодомору, то Росії розходиться про імідж.

Результатом досліджень проблеми Голодомору 1932—1933 рр. в Україні стало ухвалення Верховною Радою Закону “Про визнання Голодомору 1932—1933 рр. геноцидом українського народу”. Відповідні акти, що засуджували Голодомор 1932—1933 років в Україні й визнали його геноцидом, були прийняті парламентами Авс-

тралії, Аргентини, Грузії, Естонії, Італії, Канади, Литви, Латвії, Польщі, США, Угорщини, Мексики, Парагваю, Перу...

До цього доктор Джеймс Мейс, голова Комісії з питань голоду в Україні, доповів Конгресу США 1988 року, що “у 1932—1933 роках Йосип Сталін та його оточення вчинили геноцид над українцями”.

Ще раніше, 1953 року, Рафаель Лемкін, американський правознавець-міжнародник, правозахисник, автор визначення терміна “геноцид” однозначно заявив: “**Винищення української нації це, мабуть, класичний приклад советського геноциду, його найтриваліший і наймасштабніший експеримент із русифікації.** <...> **Це не просто справа масового вбивства. Це справа геноциду, знищення не лише окремих осіб, але й культури та нації.** <...> Доки Ук-

А. В. “Новейшая история 1945—2006 гг.”), у якому сталінський терор потрактований як інструмент розвитку советського суспільства, а сам генералісимум змальований успішним та ефективним керівником. Зокрема йдеться, що в СРСР організованого голоду на селі не було, він був пов’язаний “как с погодными условиями, так и с незавершенностью процессов коллективизации”, а наприкінці 1930-х, у рамках модернізації у СРСР збудовано не соціалізм і не капіталізм, а індустріальне суспільство.

Костянтин Романенко, автор чималої за обсягом (823 сторінок) книжки “Сталинский 37-й”, не лише реабілітує сталінські репресії та возвеличує комуністичний тоталітарний режим, а й констатує, що “все доводи о массовом голоде весны 1933 года и

ний Посол України, автор пам’ятного Закону від 28 листопада 2006 року “Про Голодомор 1932—1933 років в Україні”, який ухвалила Верховна Рада, в інтерв’ю УНІАН дав вичерпне пояснення позиції Російської Федерації — правонаступниці СРСР — щодо невизнання нею Голодомору геноцидом українського народу: “Значна частина російського політичного істеблішменту продовжує розглядати Україну як частину Росії, що має з нею спільну долю й спільну історію. Звідси спроби керівництва Росії нав’язати Україні та світовій спільноті своє бачення нашої історії. Заперечення права України на власну історію є прихованою формою заперечення її права на незалежне існування”.

19 листопада 2007 року Департамент інформації та друку російського зовнішньо-

ГОЛОДОМОР ЯК ГЕНОЦИД: ЧОМУ ОБУРЮЮТЬСЯ РОСІЯНИ

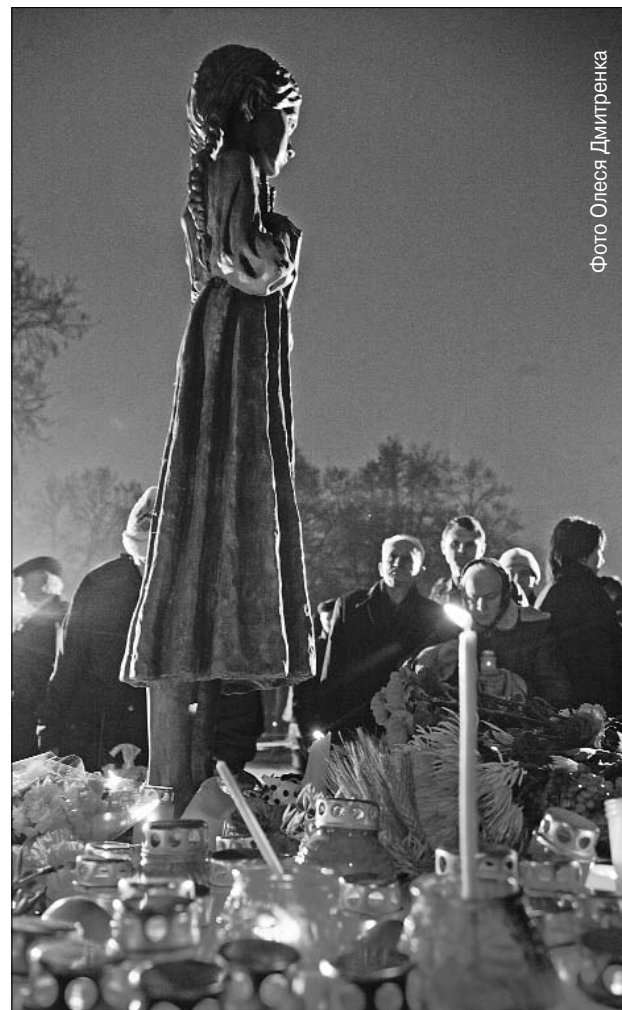

Фото Олеса Дмитренка

ого причинах не только преувеличены — они еще и умышленно извращены. Да, в марте-апреле были серьезные трудности с хлебом, но массовые смерти от “голода” в СССР не было!”. Або: “...в результате недооценки на Украине умерло лишь две с половиной тысячи человек, но не миллионы! Можно даже допустить, что сообщаемые Москве цифры были занижены, но, безусловно, не в тысячи раз. Правда, Косиор опровергал даже эти сведения, утверждая, что по Украине трудности с хлебом испытывают только 103 района”.

Ще один приклад російського “дослідження” проблеми геноциду українців. Ось що написано в анотації до книжки Юрія Швецова “Новая идеология: голодомор”: “Іє (нацистський, по суті) міф про Голодомор, підстроений ніби “москалями” заради винищення українців”.

Цю нісенітницю блискуче спростовує Вадим Джума, депутат Дніпропетровської обласної ради: “Українці ніколи не були проти росіян, вони виступали проти комуністів і окупантів України, а також тих найманих покидьків та злочинців, які представляли комуністичну владу більшовиків. З 1917 до 1932 р. із Росії в Україну їхали наводити лад від радянської влади тільки “швондери”, ті, у кого на той час не було ні двору, ні тину. Пригадайте розповіді літніх розкуркулених селян: “Бачиш, онушок, засяний п’яниця під тином лежить, його дід був більшовиком-комуністом, у шкряпці казенній із револьвером відбирав майно, мовив голодом українців, так-от він теж завжди був загидженим нехлюєм”. Тільки з часом, набувши досвіду, починаєш розуміти правдивість цих слів! Справді, ніколи нормальна, влаштована, психічно здорова людина не залишила б у Новосибірську або Свердловську дім, родину та не поїхала б в Україну мародерствувати. Як правило, то був людський непотріб, визнаний суспільством непридатним, та викинутий ним же, який, натомість, більшовики якісно закамуфлювали під росіян із тією ж метою — класової та національної ворожнечі. **Міф цей комуністи підживлюють і досі у свідомості політично безграмотних людей**”.

Звідси й провокативна комуністична риторика у Верховній Раді України (квітень 2009 року) з уст Петра Симоненка: “Прапор і герб українські. — Авт.) — символіка націоналістів, які співпрацювали з фашистами. Значна частина країни їх не сприймає”.

Володимир Василенко, доктор юридичних наук, Надзвичайний і Повноваж-

політичного відомства безапеляційно заявив: “Объявление трагических событий тех лет “актом геноцида” в отношении украинского народа является односторонним искажением истории в угоду современному конъюнктурному политико-идеологическому установкам. <...> Помимо прочего, это оскорбляет память жертв других национальностей, погибших в голод 1932—1933 годов в бывшем Советском Союзе”.

Доктор історичних наук Владислав Верстюк переконливо аргументує, чому російські дослідники пристали на сформульовану вищою державною владою Російської Федерації позицію невизнання українського Голодомору геноцидом: “**Основна причина войовничого ставлення російського політикуму до юридичного визнання Голодомору геноцидом — вірогідність моральної та матеріальної компенсації Російської Федерації жертвам Голодомору в Україні**”.

Улітку 2008 року СБУ оприлюднила архівні матеріали щодо осіб, причетних до організації і здійснення політики Голодомору 1932—1933 років і репресій. Водночас саме “дружня” Росія упродовж 2007—2008 рр. блокувала спроби України добитися розгляду й прийняття Генеральною асамблеєю ООН резолюції про визнання Голодомору геноцидом українського народу. З цього приводу постійний представник РФ при ООН Віталій Чуркін гордо повідомив учасникам прес-конференції: “Ми змогли заблокувати їхні (української делегації. — Авт.) зусилля внести це питання у порядок денний минулої 62-ої сесії Генеральної асамблеї ООН, ми заблокували ці ж спроби на 63-ій сесії... Ми сприймаємо це як спробу внести недовір’я і ворожність у наші стосунки, посварити народи України та Росії”.

14 листопада 2008 року прес-служба Кремля оприлюднила послання глави Російської Федерації Дмитрія Медведєва до Віктора Ющенка. Російський президент повідомив, що не приїде в Україну для участі в заходах з нагоди 75-ої річниці Голодомору 1932—1933 років в Україні. На думку Медведєва, “трагічні події початку 1930-х років” використовуються в Україні для досягнення “поточних кон’юктурних політичних цілей” і ці зусилля “спрямовані на те, щоб максимально роз’єднати наші народи”. Дмитрій Медведєв не тільки не хоче визнати Голодомор геноцидом українців, а й взагалі не вважає дії сталінського режиму злочинними. У його зверненні впадає в око зневажлива оцінка — “так называемый “голодомор””.

Подібним хамським тоном прозвучала заява МЗС Росії від 24 вересня 2008 року, в якій, зокрема, зазначено, що є спотворенням історії оголошення Голодомору в Україні “актом геноциду”. “Считаем кощунством политические спекуляции Киева на памяти миллионов жертв трагедии, которая постигла народы бывшего Советского Союза”, — йдеться у заяві.

Оксана Пахльовська чітко визначає проблему: “Євреї змусили рахуватися зі своєю трагедією, вони вибудували систему захисту пам’яті Голодомору. Ставлення до

Голокосту є перепусткою в цивілізований світ (виділення наше. — Авт.). <...> Росія ж ніколи не стане демократичною країною, поки не переживе катарсису вини”. Дослідниця не поодиноким у поясненні причин українсько-російського протистояння з приводу оцінки ролі совєтського тоталітарного режиму в масовому знищенні українців. Російський політолог Андрій Піонтовський в інтерв’ю “Україні молодій” констатує: “Абсолютно корумпований режим Кремля, який сидить на газі й нафті, чомусь уявив, що може бути центром тяжіння для інших народів. <...> Уся російська зовнішня політика — це політика ірраціональних комплексів”.

Відомий дослідник проблеми Голодомору професор Станіслав Кульчицький пише: “Сучасні російські політики і політологи вперто не визнають очевидного: сталінські репресії в різних формах, у тому числі у формі терору голодом, здійснювалися за всіма обліковими даними, інформація про національність аж ніяк не ігнорувалася. Згадаємо, що в анкетах існувала знаменита “п’ята графа” з указівкою на національність. <...> У Конвенції ООН “Про попередження злочину геноциду і покарання за нього” від 9 грудня 1948 року цей злочин визначається як “дії, здійснювані з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову або релігійну групу як таку”. Зусиллями сталінських дипломатів з Конвенції ООН була вилучена “соціальна група”. <...> Український Голодомор підпадає під визначення Конвенції ООН про геноцид. Свій “сокрушительный удар” Сталін завдав не тільки по селянству, а й по інших верствах українського суспільства. <...> Тепер ми маємо в достатку інформації про Голодомор. Вона генералізована законом, який характеризує цю трагедію українського народу як геноцид”.

На відміну від сучасних російських прокремлівських істориків, Ігор Чубайс, доктор філософських наук, директор Центру з вивчення Росії вважає, що “Голодомор — це боротьба з українською самосвідомістю”. А нинішній конфлікт України і Росії — це “конфлікт двох непоєднаних систем”. Науковець переконаний, що всі події в нинішній Російській Федерації — “це радянська і пострадянська історія, 1917 рік у нас (у РФ. — Авт.) триває. Ми тільки спробували після 1991 року вирватися з тоталітарних оков, але не вдалося, і після 2000-го у нас знову насаджуються радянські символи і радянські цінності”. Але таких науковців у сучасній Росії, на жаль, небагато.

На жаль, і Віктор Янукович переконаний, що Голодомор був загальною трагедією народів СРСР, а не лише українців. Про що й заявив, відповідаючи на запитання делегатів після свого виступу в ПАРЄ: “Визнавати Голодомор як факт геноциду якогось народу неправильно і несправедливо”.

Мирослава Антонович, доктор права, завідувачка кафедри міжнародного права НУ “Кієво-Могилянська академія” з цього приводу каже: “Може лише побажати політикам від влади не поспішати непрофесійно коментувати міжнародно-правові документи і не поширювати неправдиву інформацію. Бо це також є кримінально караним діянням”. У членів Правового комітету ПАРЄ геноцидний характер саме Голодомору в Україні сумнівів не викликає.

Услід за Віктором Януковичем заперечує Голодомор як факт геноциду проти українського народу міністр освіти Дмитро Табачник. За словами координатора Громадської ініціативи “Оновлення країни” Валентина Наливайченка, заява міністра освіти Дмитра Табачника щодо Голодомору прямо суперечить статті 2 Закону “Про Голодомор 1932—1933 років в Україні”, у якій визначено: “Публічне заперечення Голодомору 1932—1933 років в Україні визнається порушенням над пам’яттю мільйонів жертв Голодомору, приниженням гідності українського народу і є протиправним”. І далі: “Чинники, які заперечують факт злочину, вчиняють протиправно і підпадають під юрисдикцію Міжнародного суду в Гаазі. Ті, хто заперечує, що в Україні у 32—33 роках минулого століття в оточенні збройних формувань від голоду загинули наші діди і прадіди, покривають злочинців і виправдовують злочини проти людності”.

ПОВСТАННЯ — ОСНОВНИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

Надія КИР’ЯН
Фото автора

Упродовж 2008—2009 років науковці Київського “Меморіалу” в державних і галузевих архівах СБУ 18 областей України опрацювали понад 350 фондів та близько 1500 архівних справ.

За виявленими архівними документами вперше подано статистичні дані про кількість селянських збройних повстань у всіх тогочасних дев’яти губерніях України, кількість повстанських загонів, підпільних антибільшовицьких організацій та їхніх осередків, загонів самооборони та стихійних виступів селян проти окупаційної комуністичної влади. Документи свідчать, що впродовж 1917—1932 років в Україні діяли 692 підпільні організації та їхні осередки, 1435 повстанських загонів. Селянськими повстаннями було охоплено цілі райони, у яких повстали проголошували створення окремих республік і своїх тимчасових місцевих урядів; відбулося 268 селянських повстань. Протягом 1928—1932 років 265 районів України були охоплені стихійними виступами селян, із них у 108 районах повстали знищували чекістів, комуністів, продзагони, що відбирали у селян хліб.

В експозиції представлено численні свідчення очевидців про нелюдське ставлення більшовиків до місцевого населення. Наприклад, у розділі “Друга окупація України. (1918—1919 рр.)” наведено уривок із таємного рапорту хорунжого Степана Львівського: “Більшовики не рахуються зовсім із людністю, поводяться як з окупованою місцевістю в повному розумінні цього слова. “Наплювати, що голодують, хай вимре 75 % людності, а не вимре — розстріляємо, — виказував переді мною свою провідну думку комуніст Латинюк, — тоді 25 % стане покірною. Нам потрібна сама Україна, людність не потрібна”. Про це саме говорив Раковський у вересні в Житомирі на таємному зібранні комуністів”.

Виставку презентував Роман Круцик (на фото), автор і керівник проекту, голова Київської організації товариства “Меморіал” ім. В. Стуса. За його словами, тут представлено лише невелику частину зібраного матеріалу, який опрацьовано і втілено в цифровому варіанті. Документи свідчать, що люди повставали, йшли воювати не тільки за хліб, а головне — за Українську державу.

В експозиції представлена доповідна записка керівника ДПУ в УСРР В. Балицького, який інформував Сталіна про те, що Україна горить повстаннями. У відповідь, щоб придушити визвольну війну, Сталін наказав збільшити хлібозаготівлі. Це закінчилося трагедією Голодомору.

“Нашу діяльність підтримало 35 громадських організацій, — повідомив Роман Круцик. — Плануємо з їхньою допомогою з цією виставкою проїхати Україною, показати, зокрема східним і південним областям, як їхні батьки й діди боролися за волю, за незалежну державу. Україна нині хвора, треба її лікувати правдою, архівними документами. Окрім цього, випускатимемо ліцензійні диски для школярів, студентів, завдяки чому правдиву інформацію зможе отримати кожен, хто цікавиться справжньою історією своєї держави”.

Герой України, письменник, громадський діяч Дмитро Павличко, який нещодавно повернувся з Воронежської області, закликав звернути увагу на прикордоння. Їздив по селах, розмовляв із людьми, був на батьківщині Миколи Костомарова.

У зв’язку з тим, що нинішня влада та її державні інституції повністю згорнули процеси дослідження та вивчення правдивої історії України, 23 жовтня рішенням конференції Товариства “Меморіал” імені Василя Стуса утворено “Громадський інститут історичної пам’яті” як альтернативу Українському інституту національної пам’яті.

Київська міська організація товариства “Меморіал” і новостворений Інститут 6 листопада в Українському домі презентували виставку “Народна війна”, яка на основі досі не відомих архівних документів і фотографій відображає визвольну війну українського народу за власну державу періоду 1917—1932 років.

Там досі мешкає близько третини етнічних українців. Росія зацікавлена в їхній асиміляції, а Україна не звертає уваги, нічим не підтримує. Там є школи російські, азербайджанські, але жодної української. Дмитро Павличко виступав перед громадою українською мовою, сприймали прихильно, адже досі багато хто вдома спілкується українською.

“Нині нам історію диктує Дмитро Табачник, призначений Москвою, — констатував Дмитро Васильович. — 130 українських письменників, громадських діячів написали з цього приводу звернення до президента Віктора Януковича. Ніякої реакції. Наш президент нас не чує. А ця виставка надихає, надає сили для боротьби. Настає час, коли народ має знову заговорити”.

Подякував організаторам виставки заступник голови політради партії “Наша Україна” Володимир Огризко: “Одним із напрямів роботи “Нашої України” буде розповсюдження таких матеріалів. Те, що зробив колектив, яким керує Роман Круцик, свідчить, що ніякої спільної історії України з Росією нема. Диск із цими матеріалами варто було б подарувати кожному народному депутатові для ознайомлення”.

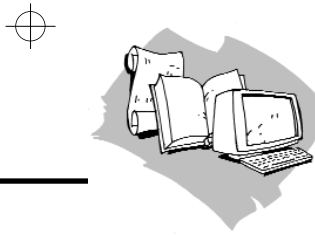
Високо оцінив зібрані матеріали доктор філософії, головний редактор газети “Наша віра” Євген Сверстюк. Він згадав, як 1990 року група з “Бі-бі-сі” приїхала знімати фільм про Сталіна, про голод в Україні. Про цю трагедію зарубіжні діячі дізналися з книги західного історика Роберта Конквеста “Жнива скорботи”. “Нам поставили слухне запитання: “Як ви могли таке терпіти, чому не повставали?” — повідомив Євген Олександрович. — Тоді я не міг розповісти про повстання в Україні, бо не мав інформації. Тепер маємо. Це головний матеріал, на якому треба виховувати українців. Повстання — наш основний національний капітал. Україна живе, коли повстає”.

Голова Всеукраїнського товариства “Меморіал” Лесь Танюк запропонував створити Фонд “Меморіалу” для матеріальної підтримки подібних проектів. “Треба, щоб наші публікації не проходили непоміченими. Наприклад, Роман Круцик нещодавно видав ґрунтовну працю “Дем’янів лаз” про геноцид у Галичині (присвячено жертвам комуністичного терору на Прикарпатті). Варто висунути її на здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка. У школи, ВНЗ, армію треба нести українську ідею, знайомити з науковими дослідженнями. Це перша велика структурна виставка, яка відображає історію нашої боротьби проти імперії”.

Професор Василь Шендеровський зазначив, що якби в нас було більше таких людей, як Роман Круцик, ми б жили зовсім по-іншому. Адже українці мало знають своїх талановитих людей, історію, трагедію нашого народу. Еліту послідовно знищували. Це одна з причин, чому так важко будемо державу.

Усі промовці дякували за подвижницьку працю авторам виставки, серед яких заступник керівника проекту Сергій Жовтий, наукові консультанти — доктор історичних наук, професор Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Володимир Сергійчук, кандидат історичних наук, начальник Галузевого державного архіву СБУ Володимир В’ятрович, кандидат історичних наук, керівник відділу Інституту національної пам’яті Ярослав Файзулін, кандидат історичних наук, провідний спеціаліст Державного архіву Вінницької області Костянтин Завальнюк, директор Державного архіву Сумської області Геннадій Іванущенко, дизайнер, член ради “Меморіалу” Оксана Женжера, інші учасники проекту.

Після представлення в Українському домі експозиція стане постійно діючою у залах Музею советської окупації у Києві на вулиці М. Стельмаха, 6-А.

НАШ СПІЛЬНИЙ ДІМ

Іван ЗАЄЦЬ,

народний депутат України

Ця тема дуже важлива тому, що ми бачимо сьогодні процеси неоднозначні. З одного боку, українська мова з постанням нашої незалежної держави об'єктивно розширює сферу застосування, але з іншого — ми бачимо нападки на неї, спроби, в тому числі й у Верховній Раді ввести двомовність, тобто фактично позбавити українську мову функцій державної. Ми розглядаємо мову як Дім буття нації, а не просто як засіб комунікації.

Тривалий час мовні проблеми розглядалися через призму побутової зручності: мені зручно розмовляти цією мовою, от я й розмовляю, незручно — не розмовляю. Але якщо розглядати мову як Дім буття нації, людини, то мусимо сказати, що будь-яке звуження функціонування української мови, будь-які нападки на цей національний підмурівок **будуть призводити до знищення української державності й нації**. І люди, які атакують нашу мову, то є вороги нації, бо замахнулися на саме її існування. Зрозуміло, що ми такі кроки не терпітимемо.

В історичному плані українська мова переживала різні часи. Ще в XIX столітті вона була забронена у світській і церковній сферах. Але патріоти завжди шукали якийсь вихід. І дуже важливо, що шукали його по лінії церкви, де перекладали українською Євангелія, інші богослужбові книги. Бо саме рідною національною мовою звертаємося до Бога.

Варто також сказати про те, що зараз діється в наших церквах у мовному плані. Знаємо, що багато доброго роблять УПЦ Київського Патріархату, Українська Греко-Католицька Церква, УАПЦ. Менше говоримо про тенденції в УПЦ Московського Патріархату. І те, що ця конфесія, ця Московська Церква стимулювала процес виселення цілої низки національних музеїв із Лаври означає, що люди не розуміють значення мови в різних виявах. Національна церква завжди підтримує національну мову, національні цінності.

І ще одне. Ми вже у XXI столітті. А це століття інформаційної доби, коли інтелектуальний продукт буде найважливішим. А основою цього продукту є мова. І тільки та нація, яка буде поглиблювати свою національну ідентичність, розвивати свою мову, займе в цьому інформаційному просторі належне місце.

ВІРА БЕРЕЖЕ МОВУ

9 листопада в нашій державі відзначали День української писемності й мови. Варто нагадати, що це свято встановлене саме з ініціативи Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка у 1997 році Указом Президента. Зрозуміло, що просвітяни взяли найактивнішу участь у заходах із нагоди свята рідного слова — нинішня суспільно-політична ситуація спонукає всіх патріотів рішуче стати в оборону українських цінностей. Тому в усіх регіонах держави пройшла «Українська хвиля» — просвітянські акції на захист мови. Чимало заходів пройшло в ці дні і в столиці, про що Ви прочитаєте в цьому числі газети.

Напередодні Дня української писемності й мови «Просвіта» провела в столичній агенції Укрінформ свій постійно діючий «круглий стіл», обравши тему «Мова і церква». Йшлося про роль церкви у піднесенні престижу, впровадженні у всіх сферах життя української мови. Ось що говорили учасники цього заходу.

МАТИ ЗВЕРТАЄТЬСЯ РІДНОЮ МОВОЮ

Блаженніший Любомир ГУЗАР,
предстоятель Української Греко-Католицької Церкви

Що саме Церква одержала і зберігає від Господа Бога? Три Божественні елементи: Святе Письмо, Святі тайни і структуру Церкви. Це те, що є спільним для Христової Церкви загалом у цілому світі. Але є другий аспект. Христова Церква існує в конкретних обставинах, людство поділене на народи. І Вселенська Церква, як добра мати, звертається до кожного народу його мовою. Це є найприродніша ситуація.

Дехто вважає, що до Бога можна говорити тільки священними мовами: грецькою, латинською, єврейською. Та Церква, яка добра мати, намагається говорити до своїх дітей, до народу тією мовою, яка є для цього народу природною. Хотів би тут підкреслити, щоб не обмежували відношення Церкви до народу тільки мовою. Як добра мати, Церква опікується всім тим, із чого складається життя народу. Саме тому й звертається до народу його мовою, щоб акцентувати увагу на всіх аспектах, на всіх проблемах його життя. Церква не сміє бути далекою від конкретних проблем, потреб того народу, якому служить. Я це підкреслюю, щоб розуміти мову в широкому аспекті — це ставлення матері до дітей. Це не щось таке надумане, зовнішнє. Бо Церква звертається до нас конкретно, у тій чи тій історичній, географічній та іншій ситуації.

СЛОВО БОЖЕ ДОНЕСТИ КОЖНОМУ

Єпископ Васильківський ЄВСТРАТІЙ,

голова інформаційного відділу
Київського Патріархату

Патріарх Філарет, який зараз з архіпастирським візитом в Америці, благословив мене представляти

на цій акції нашу Церкву. Питання взаємовідносин Церкви і мови може розглядатися в багатьох аспектах. Передовсім хочу сказати, що в існуванні різних мов ми бачимо інструмент, за допомогою якого Господь поділив людство, щоб у ньому не розповсюджувався швидко гріх. Люди хотіли з гордині своєї збудувати Вавилонську вежу аж до неба. І Господь, щоб не дати їм це зробити, змішав їхні мови. Тобто розділення первинного людства на різні мови сталося з волі Божої, але причиною цього був гріх. Але поява різних мов була спричинена гріховністю людства, але саме існування різних мов і різних націй стало засобом, щоб гріховність серед людей обмежувати.

Хочу звернути увагу на такий аспект: на Дар Святого Духа, виявлений у День П'ятдесятниці. Тоді Господь не слухачем дав розуміння одної мови, якою говорили Апостоли, а навпаки — Апостолам звелі говорити рідними мовами людей. Щоб кожен, хто їх слухає, міг почути Слово Боже своєю мовою. Нагадаю слова Апостола Павла: «Краще сказати п'ять слів зрозумілою мовою, ніж десять тисяч незрозумілою».

Нам іноді закидають у дискусіях, що, мовляв, у Апостола написано, що у Христі Ісусі нема ні юдея, ні елліна, а ви розділяєте, нашу вводите таке, що існує Українська Церква, Російська. Так, у Христі нема ні юдея, ні елліна, так само, як нема ні раба, ні вільного, ні чоловічої статі, ні жіночої. Але в реальності ми бачимо, що є представники різних народів, соціальних станів. Та все це преображається у Христі Ісусі, це єдине ціле. І саме тому для Христа всі мови рівноцінні. Нема вищих і нижчих, кращих і гірших. І кожна мову Господь приймає так, як і кожному людину.

Ще на чому наголошу в зв'язку з християнською традицією. Інші монотеїстичні традиції, зокрема іслам,

іудаїзм жорстко ставляться до Святого Писання, його мови. В ісламі справжній Коран — це лише Коран арабською мовою. Будь-який переклад його — це вже річ вторинна. В іудаїзмі істинна Тора лише та, яка написана давньоєврейською мовою, івритом. Причому має значення навіть спосіб написання: правдива Тора переписується вручну. На відміну від цього, християнство не тільки дозволяє, а навпаки, спрямовує, щоб кожен народ сприймав слово Боже у своїй культурі. І в цьому розрізі ми можемо говорити про національний вимір православ'я, і кажемо про українське православ'я, так само, як російське, грецьке, болгарське чи, наприклад, японське або китайське. Це не означає, що ми сповідуємо іншу релігію, але це означає, що наша українська культура, наша мова преображені у світлі християнської традиції.

Саме тому Церква, наша зокрема, приділяє дуже багато уваги перекладу українською книг Святого Писання, богослужбових, повчальних. Ми принципово стоїмо на тому, щоб богослужіння, богословські тексти, повчальні — все було рідною мовою.

Ми маємо Біблію українською літературною мовою у перекладі Святейшого Патріарха Філарета. Маємо понад 20 томів богослужбових книг також сучасною літературною мовою. Ми видали рідною мовою «Закон Божий» накладом аж 700 тисяч примірників. Думаю, це величезний наклад для української книги, і ми безкоштовно поширили його Україною. Зараз почали величезний за обсягом проєкт — переклад і видання українською Книг Святих отців. Уже вийшли кількатомні видання Іоана Златоуста. Василя Великого, твори Іоана Дамаскіна, мужів апостольських. Видано «Життя Святих» у семи томах, окремою книгою — «Життя українських Святих».

Ми стоїмо на тому, щоб розви-

вати, плекати українську церковну мовну традицію. Тут виникає низка проблем. Перша з яких — українська богословська термінологія. Через те, що українське богослов'я було зневажене, що богословська наука розвивалася в Україні не українською мовою, зараз виникає багато проблем, щоб усталити українську богословську термінологію. Але ця робота ведеться.

Дуже важливо також, що ми не можемо віддавати своєї Кирило-Мефодіївської слов'янської традиції. Бо мова церковнослов'янська — це не мова російська, це давня українська мова, яка використовується і в інших церквах. І тому ми не можемо відкидати це багатство. Але те, що було раніше, не може залишатися раз і назавжди усталеним. І ми повинні розвивати українську мову. Тому дуже занепокоєні тенденціями останнього часу, нападками на українську мову. Чим більше людина знає мов, тим краще, але свою знати зобов'язана. Бо це її національна приналежність.

МОВА ВИСТОЙТЬ

Олександр ПОНОМАРІВ,
заступник голови ВУТ «Просвіта»,
доктор філології, професор.

Українська мова у своїй історії зазнавала дуже багато поневирів. Існувало багато чинників, які руйнували мову, але було, хоч і трохи менше, таких, які зберігали нашу мову. Одним із таких чинників була церква. Бо український народ вірив у Бога, вірив і буде вірити, і церква завжди користувалася великим впливом.

Що маємо сьогодні? Українську мову — живу, велику, багату прагнуть звести нанівець. На відміну від євреїв в Ізраїлі, які навіть мертву мову іврит відродили. Треба брати приклад із них, а не слухати тих, які хочуть українську мову відсунути на задвіркі.

Ми маємо кілька християнських конфесій. Найпоширеніше дбає про українську мову Українська Греко-Католицька Церква, яка підпорядковується Риму. А Рим ще в середньовіччя наказав вести всі церковні відправи національними мовами. Тому галичани такі національно свідомі, бо їх виховувала національна українська церква. Велику роботу проводять Українська Православна Церква Київського Патріархату, Українська Автокефальна Церква. Вони ведуть відправи українською мовою. Але оскільки довго їм це не дозволяли робити, то надніпрянські українці виявилися зросійченими.

Щодо церковнослов'янської мови. Вона, звичайно, дуже важлива, але повинна бути в Україні в

ВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ З НАГОДИ ДНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА МОВИ

Шановні співвітчизники!
Щиро вітаю вас із нагоди Дня української писемності та мови.

Українська мова — душа нації, найбільший духовний скарб, переданий нам пращурами.

Глибоко символічно, що цього ж дня ми вшановуємо пам'ять Преподобного Нестора-Літописця.

Нині ми звертаємо погляд до наших витоків, бачимо гідний поваги й пошанування шлях розвитку й утвердження української мови — від безсмертних “Слова про Ігорів похід”, “Слова про закон і благодать Митрополита Іларіона”, “Пересопницького Євангелія” до мови нашого сьогодення.

Український народ — народ великої історії, великої культури і великої мови. Розвиткові української мови ми завдячуємо таким геніям, як Григорій Сковорода, Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Іван Франко, Леся Українка, а також їхнім продовжувачам — Василеві Стусу, Ліні Костенко, Борису Олійнику, багатьом іншим нашим видатним сучасникам.

Переконали, українська мова як безцінне надбання народу й надалі буде консолідуючою силою нашого суспільства, надійно захищеною на благо нашої держави.

Нехай рідне слово стане для нас оберегом на все життя. Щастя всім, добра, нових здобутків в ім'я України!

Віктор ЯНУКОВИЧ

Офіційний сайт Президента України

українському фонетичному оформленні, а не в російському, як це інколи робиться. Тому що можна сказати “Благослови, Господи”, можна сказати “Благодаславі, Госпаді”. У церковнослов'янському мовленні не було “аканья” і пом'якшення приголосних.

Але є в нас ще одна православна конфесія — Московського Патріархату. Вони намагалися бути українською церквою. Та московський Кирило поставив їх на місце. Він дбає про збереження єдиного так званого “русского мира”. І тому, наприклад, у одній із найбільших святинь українського православ'я, Почаєвській лаврі, написано на вході, що “раскольникам, католикам” вхід заборонено. Як коли там був, то сказав: “Ви ще напишіть, що українцям вхід заборонено”.

Ми повинні підтримувати нашу мову, наші церкви, і, думаю, у тих, хто хоче витіснити нашу мову, нічого не вийде.

ЖИЛА У СТІНАХ ХРАМІВ

Віра СУЛИМА,

письменниця, кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту літератури НАНУ

Хочу сказати про історико-літературну традицію взаємин Церкви і мови. Дуже показовий епізод діяльності Святого Кирила. Коли йому закидали, що він, мовляв, не має права перекладати біблійні тексти слов'янською мовою, Святий відповів, що Сонце світить для всіх однаково, тому Біблія має бути для всіх однаково доступна. І традиція перекладу Біблії доступними мовами починається дуже давно. Тут представники й Церкви, й “Просвіти” слушно говорять про необхідність читати старослов'янські тексти в нашій українській транскрипції. Звертаю увагу на збірку, що першу спробу в сучасній Україні видати зразки українського перекладу таких текстів аж за тисячу років. Цю книгу впорядкував нині покійний Михайло Москаленко, видатний наш перекладач. Тут дуже цікаво передані сучасною мовою старослов'янські тексти, і релігійні, і світські. Якщо говорити про світські, то згадаймо хоча б славетне “Слово о полку Ігоревім”. Навіть академік Ліхачов визнавав, що ця пам'ятка написана говіркою чернігівською, “на Южній Русі”, тобто тут, в Україні.

Ця проблема доступності й недоступності мови постійно виникає

протягом століть. Над нею працювали й наші церковні діячі. Ми їх визнаємо і як письменників, і як духовних отців. Це, скажімо, Памва Беринда, який, укладаючи свій “Лексикон”, обстоював таку думку, що повинна бути книжна слов'янська мова, зрозуміла народів. Дмитро Туптало говорив, що не повинні наші люди читати “Життя Святих отців”, написані незрозумілою мовою. Ця традиція продовжувалася і в XIX столітті. Маю на увазі такого відомого письменника, протосієра Василя Гречулевича, який за сприяння Пантелеймона Куліша видав свої проповіді українською мовою. Це були видання 1849 і 1857 років. Ці книжки користувалися великою популярністю в Україні. Притому, згадаймо, що це був час взагалі заборони нашої мови, і в світській книжній сфері, і в церковній. Усі ці люди героїчно боролися за те, щоб українська мова залишалася жити в стінах храмів. Тому наш народ завжди буде вдячний їм.

ВІЗЬМИМОСЯ ЗА РУКИ

Ганна ЧУБАЧ,

письменниця

Усе, про що тут говориться, дуже болить тим, хто практично займається словом. Я постійно виступаю в школах і хочу сказати, що не так уже все погано. Днями я виступаю в російській гімназії, куди мене запросили як українського поета. Кожен з нас на своєму місці повинен не на словах уболівати за мову, а доводити це справами. Я автор одинадцяти “Абеток”, і вони працюють — у дитсадках, початковій школі. Видаю диски, книжки. На жаль, Спілка письменників майже нічого не робить у цьому плані. Дуже вдячна Товариству “Просвіта”, газеті “Слово Просвіти” за захист мови.

Дуже болюча тема — знищення села, де мова жила і живе.

Та дещо всеяє надію. Є молоде покоління, якому 20 років. Навіть російськомовні люди знають: коли живеш в Україні, тобі потрібна українська мова.

Дякую “Просвіті”, що збрала нас тут. Бо відступати вже не можна. І сваритися теж: ми й так уже всі пересварені — Схід і Захід, сусід із сусідом, письменник із письменником. Якщо ми вболіваємо за Україну, давайте візьмемося за руки.

Матеріал підготував

Петро АНТОНЕНКО

Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

ПРЕЗЕНТУВАЛИ НОВЕ ВИДАННЯ ПЕРЕСОПНИЦЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

Євген БУКЕТ

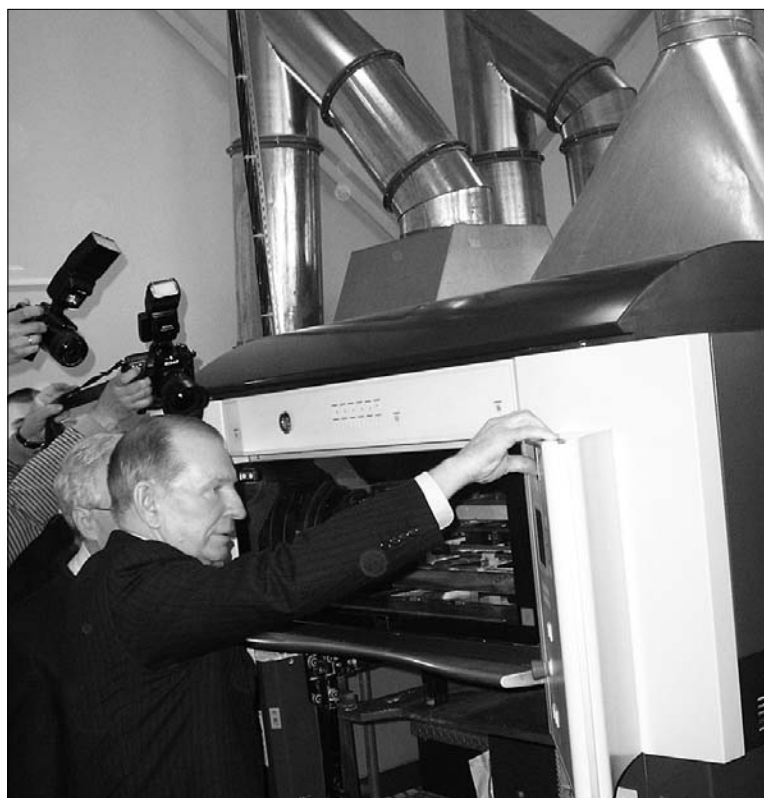
Фото автора

Пересопницьке Євангеліє — видатна пам'ятка української писемності та шедевр мистецтва, який посідає чинне місце у скарбниці світової духовної спадщини. Його можна назвати символом нашої країни: раз у чотири роки громадяни України спостерігають, як новообраний глава держави, присягаючи на вірність країні та її народу, кладе руку на цю книгу.

2008 року спільними зусиллями науковців, релігійних діячів, видавців і поліграфістів Пересопницькому Євангелію було подаровано друге життя — наклад факсимільного видання. Виготовлене видавничим домом “АДЕФ-Україна”, воно стало надбанням найбільших бібліотек не тільки України, а й багатьох країн світу. Сьогодні завдяки Міжнародному благодійному фонду “Українська родина” та Президентському фонду Леоніда Кучми “Україна” готова до виходу у світ нова робота — “Пересопницьке Євангеліє. Витоки та сьогодення”. Ця книга являє собою поєднання зменшених зображень оригінальних текстів, які доповнені транслітерацією та перекладом сучасною українською мовою. Видання надасть унікальну можливість прочитати Пересопницьке Євангеліє кожній людині, якій цікава історія формування української держави та її мови. 9 листопада 2010 року на території редакційно-видавничого комплексу підприємства “АДЕФ-Україна”, що в Бучі, було урочисто надруковано перші сторінки нової книжки, 200 примірників якої незабаром побачать світ.

В урочистостях узяв участь другий Президент України Леонід Кучма. Присутні нагадали, що саме Леонід Данилович 1997 року підписав Указ про щорічне відзначення Дня української писемності й мови. До цієї дати було приурочено і запуск друкарського верстата з новою редакцією Пересопницького Євангелія.

На запитання журналістів про те, як Кучма ставиться до двомов-

Леонід Кучма урочисто вмикає друкарську машину

ності, яку зараз нав'язують Україні, Леонід Данилович відповів: “Я був і залишаюся прихильником еволюційного шляху. Я переконалий, що в ті часи ми абсолютно правильно вели політику. Я не знаю батьків, не знаю дітей, які б не хотіли вивчати українську мову. Навіть у Сімферополі, який вважають російським містом, конкурс до українського ліцею — 10 осіб на місце. Я багато спілкуюся зі студентами з багатьох регіонів, які є стипендіатами мого фонду. Запитую їх: чи є у вас проблеми з українською мовою. Вони кажуть — “ні”. Державна мова повинна бути на першому плані. Але той, хто дивиться в завтрашній день, не може не помітити, що російську мову сьогодні вивчають у всіх країнах світу. У кожному європейському ресторані сьогодні є меню “на русском языке”, маємо величезний російський ринок... Тому не потрібно робити з

мови політику, яка протиставляє одну частину країни іншій. Давайте шукати точки дотику, які об'єднують. Я переконалий, що кожен українець повинен вільно володіти державною українською мовою, але й російська не повинна стати іноземною.

В Україні повинна бути єдина державна мова — українська, а російська нехай має усі переваги, щоб її вивчали. Але давайте спробуємо зрозуміти, що було б, якби було дві мови в Україні — кожен документ потрібно було б видати обома мовами. Потрібно вдвічі збільшувати апарат державних службовців, щоб перекладали на російську мову, друкували тощо. Не знаю наскільки добре я володію Європейською хартією, але її треба спочатку вивчити більш детально на законодавчому рівні, а потім ратифікувати. Тоді, може, менше матимемо проблем”.

САКРАЛЬНЕ ДІЙСТВО НА МАЙДАНІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

До Дня української писемності на Майдані Незалежності пройшов каліграфічний хороводно-факельний флешмоб “Відчуй смак рідної мови”. Організатор заходу — Національний комітет навколосвітнього каравану “Інтеркультура” в Україні за підтримки ВУТ “Просвіта”.

“Вогонь в одежі слова” — такими словами можна охарактеризувати свято рідної мови в центрі Києва. Учасники флешмобу на асфальті написали гасло “Відчуй смак рідної мови”, закликаючи усіх небайдужих приєднатися до акції.

Музика, хоровод, пісні, свічки — усе це зробило свято посправжньому феєричним і дозволило українцям ще раз перевідчитися, що українська мова, українська віра, українські традиції невмирущі.

Зачаровували виступи хлопців та дівчат, які вправно приборкували вогонь. Феєричне вогняне шоу стало символом того, що українське слово у майстерних ру-

Фото **Олеся ДМИТРЕНКА**

ках теж можна приборкати. Було б бажання.

Хотілося б, щоб такі яскраві заходи на підтримку державної мови

в Україні проходили частіше, бо у сучасних політичних реаліях вона потребує нашої уваги, захисту та всебічної популяризації.

«ЛЮБЛЮ ТЕБЕ ВПІЗНАВАТИ НА ВСІХ КАРТАХ СВІТУ...»

“Люблю тебе впізнавати // на всіх картах світу // ловлю твій лет // на глобусах прудкоберталних // мила моя вітчизно // кумедія моя зворушлива...” — за весь вік не чула ніжнішого освідчення в любові. У цих рядках, сповнених неймовірної енергетики доброти, увесь Іван Малкович. Тільки такий поет із первинно-асоціативним мисленням, як він, міг побачити свою вітчизну — за обрисами кордонів на політичній мапі — в образі гусеняття, яке, знесилившись, відстало від зграї. І коли він каже: “Боюся за твою ліву лапку”, — повірте, це найщиріша правда.

Часом він із гіркою скаржить на — нема часу для поезії, видавнича справа забирає весь час і енергію. Звісно, прикро, бо в особі Малковича маємо надзвичайно своєрідного, тонкого лірика, проте як сьогодні уявити український культурний простір без “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ”, якщо вже ціле покоління виросло на високомистецьких абабаламагівських книжках, добрих і яскравих, якщо во-

Марія КУЧЕРЕНКО

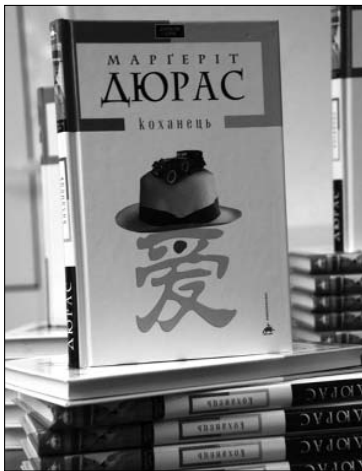
— У спілкуванні з Вами в мене завжди в пам’яті сливаються ці дивовижні рядки: “Краєм світу, уночі, // при Господній при свічі// хтось бредє собі самотньо// із янголом на плечі”. Схоже, Ви і справді завжди з янголом на плечі. І хоч би як гнав той “маятник життя”, Ви встигли зробити багато за не такий уже й великий відтинок часу.

— Можливо, що й за допомоги янгола, який не полишає мене ще з дитинства... Це і перша молитва, яка починалася словами “Ангелику мій” — її ще в трирічному віці навчив мене тато. “Завтра прийде Миколай, — казав він, — принесе дарунки, й питаю тебе, чи вмієш ти молитися”. Це і яскраві спогади про Різдво — неймовірна дитяча радість, що залишається на все життя. У Карпатах різдвяні та передріздвяні свята особливі — тут Святий Миколай спускається на срібних поворозках просто з небес. На свято збираються дорослі й діти, й розпочинається театралізоване дійство, яке, звісно, неможливе без янголів. Через 30 років молитвою, якої навчив мене тато, розпочнеться перша сторінка моєї першої абабаламагівської книжки — “Абетки”. “Ангелику мій, охоронцю мій, //рано, ввечері, вдень і вночі //Будь мені до помічі. //Свічкою присвіти”.

— Одна моя випадкова знайома розповідала: “Мене вшкучка називає Абабаламага, бо я її читаю книжки “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ”. Мабуть, це і є справжня популярність, якщо дітки так називають своїх бабусь. Як вона досягається?

— Я не можу розчарувати моїх маленьких читачів та їхніх бабусь. В “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ” все має бути на вищому рівні, бездоганно — і тексти, і художнє оформлення, і поліграфія. Я не намагаюся видати якомога більше книжок — краще менше, та краще. На рік виходить близько 10 назв, можна було б ще менше. Абабаламагівська книжка повинна бути такою, щоб маленький читач, узявши її до рук, уже не міг розлучитися з нею, одне з її призначень — виховати в дитини естетичний смак. Здається, в жодному видавництві світу немає таких дивовижних художників, як у нас... Чого тільки вартий фантастичний мистецький танDEM Владислав Єрков—Кость Лавро — якесь неймовірне одне ціле — Лав’ерко ачи Євро. Кость Лавро творить абабаламагівську книжку з самого її зародження. Усі ці кумедні зайчики, котіки в барвистих шарфиках — усе це плід його світлої фантазії. З приходом Владислава Єрковача почалася нова ера в житті видавництва, його розквіт. А чого варті малюнки Євгенії Гапчинської — оцей її зворушливий образ щастя з прозорими ангельськими крильцями... А Катерина Штанко, а Софія Ус, а Максим Паленко... Під

їхніми пензликами, а коли й перами, народжуються подиву гідні речі. Хоча це тривалий процес, два-три роки, а то й більше — як пощастить із натхненням. Буває й таке, що книжки народжуються на самому натхненні. Ось припадає до смаку якась ідея художника, і ми вже разом носимося з тією ідеєю доти, доки вона не почне обростати казковими ситуаціями, окреслюватися сюжетними ходами. Якось каже мені Соня Ус: “Дуже вже хочу намалювати Пандочку і звірят”. Тексту ще немає, проте в Соні вже є образи в малюнках. На якому етапі ми розуміємо, що бачимо ту казкову історію зі звірятами не-

мов одними очима. Зрештою, коли вже знаю, чим закінчиться ця історія, я сідаю й пишу текст. Ось такий дивний процес співтворчості. Вигадувати нових героїв страшенно цікаво! Ми часто влаштуємо художні виставки з абабаламагівських ілюстрацій, і вони завжди мають великий успіх у відвідувачів. Якось у Британській раді було влаштовано виставку з творів українських та британських художників із наступним голосуванням. Голосування виявилось зайвим після першого ж дня виставки — відвідувачі одразу визначилися і визнали першість за нашим видавництвом.

— Справді славу А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ЗІ принесла вже багато років тому “Снігова королева” у виконанні, як на мене, просто-таки геніального Єркова. Це пречудова візитівка видавництва. Багато країн купили права на видання цієї книжки?

— Усього 19 країн. Серед них — Велика Британія, США, Австралія, Південна Корея. 2006 року “Снігову королеву” визнано найкращою дитячою книжкою у США. У Британії створили ексклюзивну книжку, оздоблену коштовним камінням. Перед католицьким Різдвом нашу “Снігову королеву” було виставлено у вітринах лондонських крамниць. Вона увійшла в трійку найкращих різдвяних продажів. Часом, розглядаючи Єркові ілюстрації, люди не вірять баченому — невже це можна було зробити руками?! То надзвичайно тонка робота, ювелірна. Багато фрагментів ху-

Іван Малкович відомий поет, директор дитячого видавництва “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГА”. Народився 10 травня 1961 року в с. Нижній Березів Косівського району. Автор поетичних збірок “Білий камінь” (1984), “Ключ”(1988), “Вірші” (1992), “Із янголом на плечі”(1997), “Вірші” (2006), “Все поруч” (2010).

У 2004-му, 2008-му, 2009-му роках за опитуванням журналу “Кореспондент”, Іван Малкович входив до рейтингу “ТОП-100 найвпливовіших людей України”, його визнано найкращим вітчизняним видавцем, а видавництво “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГА” — найкращим видавництвом України. Уже впродовж багатьох років приватне видавництво Івана Малковича здобуває перші місця у всеукраїнських рейтингах “Книга року”.

Упродовж усього існування “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ” побачило світ більш як 100 книжок накладом понад чотири мільйони примірників. Права на видання абабаламагівських книжок закупили 20 країн світу.

Іван Малкович удостоєний міжнародної нагороди “Орден Усмішки”, яку свого часу одержали Астрід Ліндгрэн, Сергій Михалков, Джоан Роулінг. Правом призначення такої високої нагороди володіють тільки діти.

дожник вимальював під мікроскопом.

— Чи може дитяче видавництво, яке випускає такі високоякісні книжки, стати однією з ланок протидії процесу розукраїзації?

— Уже нічого дивного в тому немає, що діти в усій Україні читають книжки “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ”, а те, що дорослі, які у своєму побуті ніколи не послуговувалися українською мовою, читають їх своїм дітям... Це дуже відрідний факт. Я перечитую сотні рукописів, шукаючи іскру золота в піщаних пустелях, бо ж хочеться видавати книжки сучасних письменників, однак натрапити на гарні, високохудожні тексти — рідкісне щастя. На це йде все життя. Я дуже часто відмовляюся від інтерв’ю, радіо- та телевізійних передач саме через брак часу, бо праця над книжкою не терпить суети.

— У Вас були такі епізоди в житті, коли Ви реально відчували, що зробили, умовно кажучи, “прорив у мовному питанні”?

— Таких епізодів у достатку. Може, комусь спершу здається це трохи кумедним — однак “Гаррі Поттер” став активним борцем за українізацію. Ми дуже поспішали з перекладом і подальшою підготовкою до друку цих книжок, бо хоч би там як, а український “Гаррі Поттер” мав з’явитися на книжковому ринку першим. Як наслідок — дуже багато діток уперше з власної охоти прочитали українськомовну книжку, про це свідчить лавина дитячих листів, де вони широко непокояться долею своїх улюблених героїв і дякують за книжку. Водночас завдяки Гаррі, отому шаленому ажіотажу навколо нього, а відповідно — дуже успішним продажам, ми змогли згодом випустити не одну гарну українську книжку.

— Що, на Вашу думку, сьогодні можна зробити, аби українська книжка вистояла перед засилаєм російськомовної літератури. Як зупинити цей процес?

— Я вже пропонував спосіб боротьби з окупацією українського книжкового ринку літературою з Росії — на ввезення російських книжок накласти фіксований податок. Оскільки в Україну надходить ціла книжкова лавина, то вивільнених грошей вистачило б, аби підняти українське книговидання. Однак у цьому питанні українські книговидавці мали б бути єдиними. Книжки російською мовою видавати простіше, а ось довести, що українська книжка навіть без підтримки держави може бути конкурентоспроможною — це таки варто чогось! Я принципово не видаю в Украї-

ні книжок російською мовою, хоча прибуток від такого продажу був би значний. У Росії книжки “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ” продаються, але з обов’язковою засторогою: “Без права продажу в Україні”. Якби абабаламагівські книжки в Україні почали видавати російською, це була б втрата сенсу моєї багаторічної праці.

— Ваша “Доросла серія” децю несподівана для багатьох читачів. Чому раптом дитяче видавництво почало випускати літературу для дорослих?

— Я часто спілкуюся з читачами мого видавництва — їхня думка завжди цінна для мене. Зокрема маю нагоду поспілкуватися на львівському Форумі видавців. Час швидко минає — і мої читачі, які починали з “Абетки”, вже давно повиростали. Багато з них позакінчували школи і стали студентами. “Ми звикли до “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ”, — казали мені, — що ж нам тепер читати?” Так вони й підкинули мені ідею створити “Дорослу серію”. Її відкрила найвідоміша повість — багато в дечому автобіографічна — Маргеріт Дюрас “Коханець”. Твір був перекладений у більш як 40 країнах світу й удостоєний Гонкурівської премії. 1992 року Жан-Жак Анно зняв за ним однойменний фільм, який одразу отримав кілька престижних кінопремій. Перша книжка з “Дорослою серією” здобула гран-прі на Форумі. Другою книжкою з цієї серії став дисидентський твір, гадаю, найвизначнішого чеського письменника другої половини ХХ ст. Богуміла Грабала “Я обслуговував англійського короля”. Роман не міг бути виданий у соціалістичній Чехословаччині, тож побачив світ за кордоном. Це глибоко психологічний твір про людину, яка мала все і все втратила, пізнавши у доках власного сумління глибину людської самотності.

Поступово “Доросла серія” розросталася новими ідеями, розгалужуючись на, так би мовити, підсерії. У підсерії “фентезі” було перевидано чудову повість Сергія та Марини Дяченків “Ритуал”, яка читається на одному диханні.

Нещодавно побачила світ оригінальна книжка “Сновиди” — можливо, єдина у світі сновидійна антологія.

— І справді оригінальна ідея...

— Я сам до такого не додумався б. Ідея належить Тарасу, мому старшому синові, він же й упорядкував її. Через сина я мав нагоду познайомитися із зовсім молодими письменниками. У книжці представлено сні трьох поколінь — всього 80 авторів, серед них Ліна Костенко, Дмитро Павличко, Іван Драч, Ігор Калинець, Юрій Анд-

ХТО ВОЛОДАЄ У КОРОЛІВСТВІ

рухович, Наталка Білоцерківець, Юрій Винничук, Василь Шкляр, Олег Лишега, Сергій Жадан, Богдан Жолдак, Іздрік, Ірена Карпа, Лесь Подерв'янський, Кость Москалець, Світлана Пиркало, Галина Крук... І все ж акцент зроблено саме на молоді. З приємністю зробив відкриття для себе — у нашу літературу приходять дуже талановиті покоління. Уже з цієї книжки видно, як розширилася географія нашого письменства — деякі автори антології живуть поза межами України, тож відчувається розмаїтість відчуттів, поглядів на ті чи інші речі. Багато цікавих імен, серед яких, можливо, треба шукати завтрашніх класиків, та все ж я виокремив би з талановитої молоді початківця, студента Львівського національного університету Владислава Шубенкова з його сном, чи то фантастичним оповіданням, “Вірус”, чернівчанку, авторку вже двох прозових книжок Христю Венгринюк (1987 р.н.), Олега Криштопу (1978 р.н.) з Івано-Франківська. Приємно, що наша письменницька сновидійна антологія була одразу належно оцінена й на цьогорічному львівському Форумі видавців отримала одразу кілька відзнак.

— *Ми сьогодні зосередили увагу на дорослій літературі, позаяк це новий напрям для “А-БА-БИ-ГА-ЛА-МА-ГИ”, тож поділіться, будь ласка, у цьому сенсі зі своїми планами.*

— У “Перлинах сучасної літератури” планує видати роман Ліни Костенко “Записки українського самашедшого”. Ліна Василівна дуже вимоглива до себе й уже кілька разів переробляє свій перший прозовий твір. Уже перекладено Лесею Мушкетик і готується до друку роман талановитого угорського письменника Тібора Дері “Любий во-рег”. Можливо, з моєї книжки “Все поруч” почнеться поетична серія. Зокрема є в планах видання п’яти моїх улюблених польських поетів під однією обкладинкою. А ще хочу видати “Поцілунок Еллі Фіцджеральд” Олега Лишеги — надзвичайно цікавого поета, який разом зі своїм перекладачем Джеймсом Брасфілдом отримав нагороду Міжнародного Пен-клубу за книжку вибраного. Досі це перший український письменник, удостоєний такої премії. Після цієї ж премії Шимборська отримала Нобеля.

— *А що ж до “уявних антологій”, про які Ви писали колись у збірці “Із янголом на плечі” як про далекосаязну мрію?..*

— Вона вже “окреслюється” в “Ковчег поетичний”, у якому буде представлено світову поезію в українських перекладах. Це має бути досить-таки обсягове видання — два томи на 2 500 сторінок.

— *Поет за своєю природою наділений прозорливістю — то ж, можливо, Ви спрогнозуєте події хоч би невеликого часового відрізка.*

— Нині не можна не відчувати печальної апатії, що зависла над суспільством. Прогнозовані у разі приходу до влади регіоналів події розгортаються ще стрімкіше, ніж можна було уявити. Прикро, що нова влада маскується Шевченком і кількома калькованими українськими фразами перед камерами. Краще б уже одразу переназвали Україну на Малоросію, змінили прапор, герб, гімн, переписали історію, заборонили українську мову, запровадивши новітній валуєвський указ із обов’язковим його оприлюдненням... на весь світ. Може, хоча б тоді українське суспільство схаменулося. Нічого так не руйнує душу, як подвійні стандарти. Саме до них сьогодні вдається нинішня влада. Хоча її політика розукраїнізації суспільства стає дедалі відвертішою, нахабнішою. Уже просто несила спостерігати, як нинішній міністр освіти і науки, цей найбільший національний негідник, засукавши рукава, як різник, порядкує в українській культурі.

— *Гадаєте, йому вдасться здійснити задумане?*

— На якісних підручниках з історії вже виросло ціле покоління, тож вдовбати в голови, що Україна — як заявив на весь світ Володимир Путін — “историческое недоразумение”, — просто неможливо. Сподіваюся, й абагаламагієвські книжки теж внесли свою лепту у виховання здорового почуття національної і просто людської гідності.

Марія КУЧЕРЕНКО
Фото Олеса ДМИТРЕНКА

Справжнім святом, яке занурювало в дивовижний світ творчості, захоплювало яскравим фантазійним феєрверком, на який завжди така спрагла дитяча душа, став перший фестиваль української дитячої книжки “Азбукове Королівство Магів та Янголів”. Упродовж п’яти днів у виставкових залах Музею книги та друкарства, що на території Києво-Печерської лаври, було, як у вулику — невгамовний дитячий гамір, весела метушня, радість розкутого спілкування.

Фестиваль займав усю виставкову площу музею, позаяк одночасно відбувалося по кілька акцій. Доводилося розриватися між художніми виставками, зустрічами з письменниками, художниками та численними майстер-класами, якими була перенасичена програма фестивалю.

Тільки в перший день книжкового свята одночасно відкрився з добрий десяток виставок: на одній виставковій площі — Міжнародна пересувна виставка дитячого малюнка “Золотий мольберт” (Україна) та “На своїй землі” (Білорусь), на іншій — роботи Ольги Кваші та ілюстрації Ксенії Степась до книжки Аркадія Фідлера “Канада, що пахне живицею”. А у центральній залі відома художниця, ілюстраторка дитячих книжок Вікторія Ковальчук представила, як вона сама пояснила, своїх “улюблених помічників — Символізм, Сюрреалізм, Міфічний Реалізм і свого нового друга Приколізма”.

Однаковою мірою і дітей, і дорослих, як магніт, притягувала до себе виставка рукотворних книжок — “Арткнига”, підготовлена Анастасією Денисенко, куратором мистецької частини фестивалю. Тут справді було багато подиву гідних речей: книжки для діток із вадами зору — Наталя Мірошніченко привезла їх із Херсона (вона розповідала, як у Херсонській бібліотеці навчають незрячих читати й пізнавати світ); біла, просто-таки філігранна книжка-витинанка “Українські загадки” Валерія та Олени Тихонюків; “тепла, вовняна” українська народна казка “Рукавичка”, виконана художниками львівської майстерні “Аграфіка” Андрієм Лесевим і Романом Романишин.

Фестиваль став місцем зу-

стріч творчих людей — письменників, художників, артистів — майже з усієї України. І не тільки України. Так, наприклад, литовська художниця та письменниця Сігута Ах розробила логотип фестивалю, вела майстер-клас із мистецтва “акварельних плямок”.

Що ж до майстер-класів, то тут було вдосталь заняття на будь-який смак: можна було навчитися виготовляти папір так званого ручного лиття (“Музейна папірня”), створити власну сувенірну листівку (“Вітальна листівка”), книжечку-іграшку, ознайомитися з мистецтвом каліграфії (“Скрипторій”), виготовлення власного книжкового знаку (“Екслібрис”), відливання з шоколаду літер і різноманітних казкових персонажів (“Шоколадне королівство”). Деякі майстер-класи, як-от “Екслібрис”, замість години, як заплановано, тривали 2—2,5 години — настільки великою була зацікавленість малечі, що їй не можна було відмовити в додатковому часі. Та й дорослі, цього не можна було не помітити, занурившись з головою у процес творення, отримували з того насолоду.

Діти з нетерпінням чекали на зустріч з улюбленим видавництвом “А-БА-БА-ГА-

ЛА-МА-ГА” та її директором, письменником Іваном Малковичем, видавцем і поетесою Мар’яною Савкою (“Видавництво Старого Лева”).

А ще були творчі зустрічі — багато творчих зустрічей — із відомими авторами дитячої книжки: Сашком Дерманським, Галиною Пагутяк, Гурамом Петріашвілі, Олексою Росичем, Іваном Андрусюком, Лесею Вороніною, Зіркою Мензатюк... Ужгородський письменник Олександр Гарвош представив уже добре відомі книжки “Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу”, “Пригоди тричі славного розбійника Пинті”, яка здобула титул “Книга року 2008”, та свою нову книжку “Галуна-Лалуна, або Іван Сила на Острові Шастя” — продовження пригод карпатського силача.

Учасники фестивалю мали нагоду ознайомитися з “Козою” — мистецьки вишуканим рукотворним артжурналом, що його створили власним коштом (точніше — батьківським) зовсім молоді люди, студенти Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Богдан Поліщук та Олена Рачковська, за творчої підтримки своєї викладачки Олеси Томенко. Редактори “Кози” разом з дітьми упродовж п’яти днів фестивалю підготували до випуску артчасопис про Королівство.

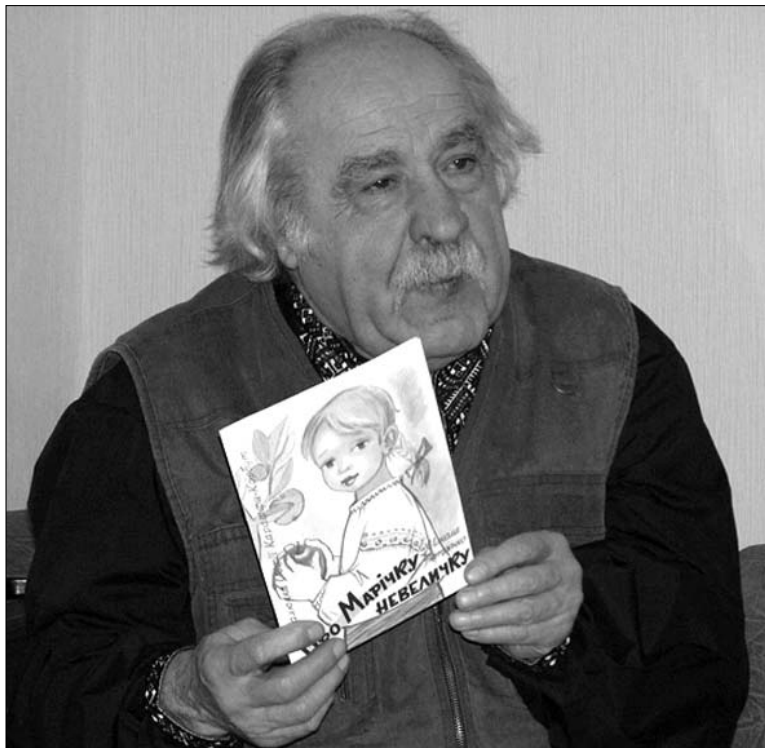
Вистава Львівського театру (режисері-постановники — Соломія Лялевич та Віра Манько) за досі актуальною п’єсою Миколи Куліша “Мина Мазайло”, театральні інтерпретації Дому “Равлик” за мотивами книжки Лесі Вороніної “Сни Ганса Християна”, виступ кобзаря Тараса Коломійченка — все разом зробило дитячі враження від книжкового фестивалю ще яскравішими і незабутніми. “Сподіваємося, фестиваль відкриє багато талановитих дітей і подарує задоволення тим, хто його відвідає”, — сказала куратор фестивалю, директор Музею книги і друкарства Валентина Бочковська.

Авжеж, треба було бачити, як діти з виквацяними фарбами пальчиками, затамувавши дихання, намагалися заселити підготовлений для них величезний мольберт образами — звісно, кожен своїм. Пензель із рук вусатого художника у класичному оксамитовому береті, з класичним яскравим бантом над такою ж оксамитовою камізькою — просто-таки як на ностальгійних малюнках старих книжок — хутко опинився в дитячих руках. Ініціативу взяла володарі Королівства. Здається, зніяковілий вусань і сам не помітив, як його дружно відтіснили від величезного мольберта — кожен у ту мить творення почувався незгіршим художником.

Ніде правди діти, наша дитвора виростає дуже “комп’ютеризованою” (аналіз такого явища — це вже предмет суперечок психологів, соціологів, вчителів, зрештою, лікарів), проте хто сказав, що книжка як така відмирає, що її повністю замінить “електронний мозок” — гадаю, вона завжди асоціюватиметься з найкращими, найсвітлішими порухами людської душі, з її чеснотами. І нинішній фестиваль, котрий його творці обцяють зробити щорічним, — яскраве тому підтвердження.

Партнери фестивалю: Посольство США в Україні, Hewlett Packard, Президентський фонд Леоніда Кучми “Україна”, Міжнародна громадська організація “Дім Свободи Україна”, Інтер Арт Сервіс 3000, видавництво “Ярославів вал”, “Приватний музей “Духовні скарби України”.

Ігор ПАВЛЮК,
м. Львів

МИКОЛА ПЕТРЕНКО: «ПІСНЯ ПРО НЕЗНИЩЕННІСТЬ МАТЕРІЇ» НАШОГО ДУХУ

ських, романтично-музичних — до дискусійно-суспільних.

До найважливіших, знакових, штрихів і шрамів його життєпису, із якими легше осягнути прозору глибину його творчості, належать, здається, наступні: “Народився 6 листопада 1925 року в містечку Лохвиця, що на Полтавщині, у багатодітній родині електрика та колгоспниці, що “від ранку до ночі працювала на буряковій ділянці”. Ще першокласником пережив страшний Голодомор 1933 року. В неповних 16 років, коли почалася війна, потрапляє до Янівського концтабору в Львові. А трохи пізніше стає одним із в’язнів концтабору Штокбах”. Навесні 1945 року звільняється з концтабору. Повертається додому, де вже діяло сталінське правило: “Хто був у полоні, в неволі, в окупації — той ворог”. Учорашнього в’язня таборів німецьких — Микола Петренка — висилають у трудові табори радянські — на лісорозробки Сибіру і ще далі: на рибні промисли Камчатки. Аж 1951 року М. Є. Петренко повернувся в Україну до своєї сестри, що жила в Бродях на Львівщині. Тут закінчував школу, працював у редакції районної газети, навчався на факультеті журналістики у Львівському університеті...

Життя цієї людини, як бачимо, — Велика Книга нашого народу більшої частини ХХ століття. Сказати щось нове про цю життєтворчість, життя як творчість, творчість як життя цього трударя на душевно-духовній ниві національного письменства, окрім того, що поважно люблю його, майже не можливо, а реклами він не потребує. У нього, по-моєму, нема жодних комплексів, на які так щедро хворіють творчі люди, окрім одного: під час чаркування, читання віршів, яких він, як мало хто з поетів, знає дуже багато (чи не всю світову класику напам’ять) не любить, щоб його перебивали... Тоді нервує, по-дитячому вередує... І це ще раз свідчить про здорову первісність не зіпсованої ні советськими, ні німецькими концтаборами, ні дитинством, яке пам’ятає сумнозвісний Голодомор, його натури.

Отож намагатимуся сказати добре, незле і тихо, узявши найсвіжіші книги Майстра — вибраних поезій “При чесному хлібі” (Львів: Сполом, 2009. — 472 с.) та книгу новел-притч “Самоспалення свічі” (Львів: Ліга-Прес, 2010. — 200 с.) — як причину, нагоду побути з Миколою Євгеновичем у майбутньому, посповідатися через рупор...

*Накричались, роздирали пельку,
Те, чого хотіли — досягли!
Я — в раю, в якимсь там закапелку:
Гарно, мов на березі Сули.*

*Буде рада, буде чорна рада,
Чорна аж червона — наче кров.
Кожен каже: два гетьмани — зрада,
А у мене віра і любов.*

*Козаки стають в потрійну лаву,
Сторожкий потрійний караул:
Той Москву єднає, той Варшаву,
А мені судилося Стамбул.*

*Обицяють шляхта і бояри
Грошки, маєтності, чини.
А за нашу честь —
Страшною карою
Ми самі чекаємо з війни.*

*Не буває правда триєдина,
То лиш смерть нас тричі поруба.
Наче змара, суне чорна днина.
Українська зболена ганьба, —*

читаємо в навіманні відкритому і повніттю процитованому вірші — діагнозу суспільству — “Неподілена булава” з книги вибраної лірики, в передмові до якої літературознавець, критик Микола Ільницький іменує Миколою Петренка насамперед як поета-лірика, з чим не можна не погодитися, хіба що додати: лірика драматизованого хисту, лірика-пісняря, текстобіографія якого незаперечно свідчить про красиву силу української породи і дає надію нам, молодшим, на (за Богданом-Ігорем Антоничем) “незнищенність матерії” нашого духу.

Тут же, поряд із такою-от по-громадянському зазивною лірикою, той, хто по-справжньому любить поезію, знайде класично-традиційно прості, світлі і глибокі, як усе геніальне, вірші, строфи, рядки-афоризми і про кохання-любов, любов-кохання, космос, природу, батьківщину-державу і державу-батьківщину, вірші-присвяти друзям-побратимам, серед яких Павло Усик — “однокласник і співробітник у фашистській каторзі”, хірург Михайло Павловський, поет Микола Вінграновський, “лісознавець і поет Володимир Бондаренко”... у розділах “Мое містечко над Сулою”, “Відвідини Бухенвальда”, “Відчайний марш гетьмана Петра Дорошенка”, “Верба”, “Колоски. 1933”, “Імена”, “То де ж наш меч?”, “На великих хрестах”, “Молитва отця Зенона”, “Твоя таїна”, “Дикий берест”, “Із останнього записника” — як-от, у вірші “У лісі так”:

*Не довіряй ні ворону, ні круку,
Ні спогаду, що болям обпече:
У лісі є кому покласти руку,
Покласти руку на твоє плече.*

*У лісі так: тут не шукай резону
Чиєсь фальші — фальші не буває:
Як щедрий кум, тут безміром озону
Поділяться дерева і трава.*

*У лісі так — у лісі, в лісі, лісі:
Згадалося — що стотане давно,
Згадалося: дідівський спис у стрізі
І не доткає вічне знамено.*

Або ж (із вірша “Коли помре русалка”):

*Коли помре русалка...
Але ж — помре таки!..
Струмує колісанка
Над безміром ріки.*

Чи просто білий світлий вірш-строфу про далеке-близьке кохання “Гербарій”:

*Твій усміх до мене,
Неначе ту квітку,
Вкладу обережно
Поміж сторінками
Товстенької книги —
Кольсь пригадаю
Засушене диво.*

Повіряти таку, вкорінену у фольклор, найкращі, безсмертні класичні зразки, поезію, яка бере за душу і підіймає дух, академічною алгеброю немає сенсу, адже “Хто має вуха, нехай слухає” (“Євангеліє від Матвія, 13:3-8”).

Найкращі вірші поетів майже завжди стають піснями, тому справжній поет (за

Іваном Франком) ладен зректися усіх своїх віршів заради одного, який би став народною піснею. Серед відомих пісень на слова Миколи Петренка — “Калина приморожена” (композитор Володимир Івасюк), “Карпати”, “Нічне місто”, “Ти забудь ці слова” (композитор Мирослав Скорик), “Намалой мені ніч” (композитори Богдан Веселовський, Мирослав Скорик).

Найважче ж, як відомо, писати для дітей. Так ось татусь і дідусь Микола Євгенович Петренко — автор багатьох добрих і світлих дитячих книжечок, серед яких “Маричка-невеличка”, яку ілюструвала знаменита художниця Софія Караффа-Корбут, “Світ чекає на тебе”, “Чом не ростуть вареники”, “Заблуда”, “Похід на Чорногорю”, “Вишиванка від ангела...”, п’єс для дітей, які ставили в Першому дитячому театрі Львова та в театрах інших міст.

При тому письменник, вроджений демократизм якого виявляється і в уникненні усіляких посад і кар’єрних атрибутів, і в навіть таких зовнішніх проявах внутрішньої незалежності, свободи — як небажані носити костюм, він — автор численних публіцистичних, літературно-критичних матеріалів, безпосередньо працював у редакції районної та обласної газет, був редактором Львівської телестудії.

Тільки поет-Майстер із такою життєтворчою біографією може писати й таку прозору, мудру, на позір просту прозу, яку читаємо у книзі “Самоспалення свічі”. Ці новели-притчі за змістом і довірливою манерою розповіді подекуди “тягнуть” на добре відредагований роман, а читати їх так легко, мов казки у дитинстві, “Маленького принца” Екзюпері, бо багато хто із сучасників пізнає себе, прототипованого, в них, де й самі назви притягують, інтригують: “Оцінити роботу Бога”, “В передчутті народження”, “Там, за тими дверима”, “Минуле відсахнулося від мене”, “Вісник у чорному”, “З чужого ребра”, “Кольором дівочої цноти”, “Там, де мене не було”...

*“Як був я деревом...
Стривайте, не так: росло собі дерево. Я мав лиш пряму причетність до його появи на світ: батько посадив дичку в честь моїх уродин.*

Дерево й виростило — кремезне й кряжисте, гінке, з поривною душею, з буйною зеленою шевелюрою. В нім птахи щецетали, під ним я вперше дівчину поцілував, і все таке...

Зістарилось моє дерево. Згорбилося, потрухло, полисло, тільки що буйна омега на ньому прижилася. Та в дуслі сова сидить, очиська такі величезні. [...] То та сова — до дерева: — А бачиш, бачиш, і вона вже не така молода, не тодішня!.. — І якась недобра радість у тому її хриплому шепоті.

Облиш, сово, чи не сором тобі? І тобі, дерево, чи ж не сором? — читаємо таке-от внутрішньо ритмізоване, знову ж таки, по-дитячому чисте, не зіпсуте слово новели-притчі компанійського, відкритого силового казкаря-пісняря.

Загалом же, щоб зрозуміти, осягнути багатогранну творчість патріарха української літератури Миколи Євгеновича Петренка, потрібно створити цілий науководослідний інститут, а щоб відчути талановитість — потрібно (за Григором Тютюником) просто-напросто полюбити... Майстра, творений ним світ і життя у ньому та побажати йому здоров’я і удачі ще на багато земних років, а нам щастя грітисся біля високого вербального вогнища його молоді душі.

*Я з п’ющими за пліт не виливаю,
З ідіями їм, для бійки маю бук,
На празнику життя не позиваю,
Та в бідності не опускаю рук.*

Краще за Такого Петренкового попередника, про самого нашого акасака не скажеш, знаючи Миколою Євгеновича і як Людину, з якою був у розмаїтих життєвих ситуаціях: від чарчинно-компаній-

Кожна національна культура має свої видатні імена й символи. При згадці про українське кіномистецтво одразу в пам'яті виринають три постаті: Параджанов, Осика, Іллєнко, але то вже, на жаль, історія, проте, на щастя, навіть вже не українського, а світового кінематографа. Чому ж нині на престижних кінозібраннях в Україні ми тішимся тим, що на сцені світові зірки: Жерар Депардьє, Софі Лорен, екс-українка Ольга Куриленко... і навіть — о, яка честь — Рената Литвинова! Колишні й нинішні “поціновувачі прекрасного” радісно туляться до промінчиків їхньої слави, не пам'ятаючи про тих, хто прославив Україну в усьому світі. Саме тому сьогодні гість нашої редакції — заслужена артистка України Світлана КНЯЗЄВА: актриса, співачка, письменниця, громадський діяч, а ще Мати, Дружина, Муза... Кажуть, що за кожним видатним чоловіком завжди стоїть видатна жінка. На жаль, це щастя випадає не кожному і часто не з першого разу, тільки тим, хто здатен це оцінити. А хто краще, ніж любляча жінка, може розповісти про чоловіка і кожную дрібницю, яка пов'язана з його життям. А чому? Бо вона любить все, що з ним пов'язане, і тих, хто з ним пов'язаний, і вдихає його повітря, і сама стає цим повітрям. От така вона, Світлана Князева, яка з 17 років подружнього життя з Леонідом Осикою десять святкових літ була в центрі його Всесвіту, а сім останніх років його тяжкої хвороби сама стала центром його Всесвіту: очима, руками, голосом. Не зломилася, не зневірилася, не розчинилася, а просто жила й писала “Таке ось життя і таке кіно”.

— *Світлано, що спонукало Вас опублікувати свої щоденникові записи?*

— По-перше, цією книжкою я складала шану своєму чоловікові Леоніду Осикі на честь його 70-річчя. А по-друге, це знайомство наших синів-близнюків Богдана й Олексія з їхнім батьком, народним артистом України, лауреатом Державної премії імені Тараса Шевченка та премії Олександра Довженка, людини, яка внесена до книги “Золоті імена України”. Справа в тому, що коли синам виповнилося по три роки, в нашій родині сталася біда: Леонід Осика впав і злавав хребет, потім у нього стався інсульт, що призвело до тяжкої неврологічної хвороби, яка тривала сім років, аж до його смерті. Увесь цей час синочки бачили тата в кімнаті лежачого хворим, який поступово втрачав риси яскравої особистості: інтелектуала, гумориста, талановитого кінорежисера. Леонід Михайлович помер, коли дітям виповнилося по 10 років. Увесь час від першої нашої зустрічі з Леонідом Осикою я вела щоденники нашого особистого і творчого життя, де записувала те, про що він мріяв, що йому снилося, які були в нього друзі, як він знімав фільми, про що у нього боліла душа. Спільно ми прожили п'ять його фільмів: “Вклонись до землі”, “Увійдїть, стражденні!”, “Етюд про Врубеля”, “Подарунком на іменини”, “Гетьманські клейноди”. У всіх цих фільмах у мене були акторські роботи. Заради того, щоб бути поряд із чоловіком, я залишила театр і супроводжувала його протягом усього процесу створення кінокартин: від вибору натури, зйомок, монтажу аж до прем'єрного показу.

— *Чи успадкували Богдан і Олексій батьківський талант та інтерес до кіно?*

— Нашим синам зараз вже по 19 років. Вони студенти Національного університету театру, кіно та телебачення імені І. Карпенка-Карого, факультету кінооператорської майстерності. Вони цікавляться творчістю і життям батьків. У щоденникових записах я намагалася відтворити для дітей той час, коли їхній батько був повний сил і творчих задумів, працюючи на знімальному майданчику в оточенні особистостей, які нині стали хрестоматійними. Це передусім представники напрямку в українській кінематографії, який отримав назву “поетичне кіно”: Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко, Кость Степанков, Георгій Якутович, Людмила Семикіна, Володимир Губа та багато інших. Тому й книга має назву “Таке ось життя, і таке кіно”. А от записи про роки хвороби чоловіка я знищила, адже занадто це тяжкі спогади.

Тому це книга-хроніка лише десяти років нашого щасливого життя, починаючи від першої зустрічі в січні 1984 року і закінчуючи “чорною п'ятницею” 13 травня 1994 року коли Леонід Михайлович упав і злавав хребет.

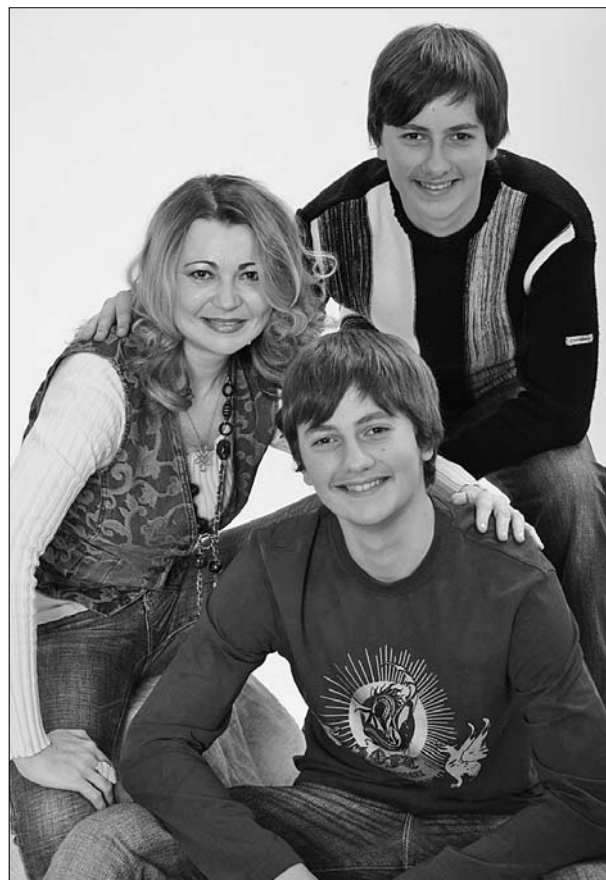
— *Життя Леоніда Осики стало невід'ємною частиною поняття “поетичне кіно”. Як жінка, закохана в поезію Майстрю, що Ви розумієте під цим поняттям? І чому воно не стало масовим, популярним, і досі не для всіх зрозуміле?*

— Як відомо, читачі надають перевагу прозі, поезія лягає на душу лише тим, у кого асоціативне мислення. І таких людей значно менше. Я говорю нині про високу поезію й високу прозу. Справжня поезія — це, на мій погляд, розмова Бога з людьми через власний інструмент — Поета. Ось чому вважається, що вірші приходять до поетів лише в особливому душевному стані, — в натхненні. Поезія — це сама суть явища, почуттів, емоцій. Але ж поетичне

що дає право увійти до “Книги рекордів Гіннеса”? Вірмени за походженням, Сергій Параджанов сказав українцям: “Ви сидите на скрині, повній добра, і, роззявивши роти, дивитесь за кордон. Та відкрийте ж свою скриню, покажіть усьому світові красу своєї землі. У вас у скрині ваші геніальні письменники — Коцюбинський, Леся Українка, Іван Франко, український фольклор, етнографія, народні пісні, талановиті художники — такі, як Марія Приймаченко. Майте гідність!” Українські кінематографісти “відкрили ту скриню” і засягли фільми-перлини “поетичного кіно” України.

— *Світлано, дата Вашого народження, певно, не випадково майже збіглася з народженням “поетичного кіно”. І, мабуть, саме тому сьогодні Вашими вустами захищаються й аналізуються постаті, які вже далеко за межею. Давайте спробуємо фрагментарно-пунктирно відновити події того часу.*

ТАКЕ ОСЬ ЖИТТЯ І ТАКЕ КІНО

Світлана Князева з синами Богданом та Олексієм

світовідчуття вимагає відповідного душевного стану. А ця субстанція примхлива й крихка, важко передбачити, що в наступній хвилину може вплинути на неї. Мені дуже прикро, що сучасні теоретики забули істину, завдяки якій в Україні виникло поетичне кіно. Це сталося тому, що український народ просто запрограмуваний на поетичність. Хіба не поетичність Довженківських фільмів вразила свого часу світову кіногромадськість? Його фільм “Земля” 1958 року був визнаний у світі як один із 12 найкращих фільмів усіх часів і народів! Через 35 років після тріумфу “німих” Довженківських фільмів спокій світової кіномоди було порушено Сергієм Параджановим. “Тіні забутих предків” на Міжнародному кінофестивалі у Мар-дель-Плата (Аргентина) був визнаний як нове явище в світовому кінематографі. Саме ця кінострічка відновила напрям в українській кінематографії, який отримав назву “поетичне кіно” України. А вперше цей термін з'явився у польського кінокритика Януша Гази. Фільм “Тіні забутих предків” вдихнув нову енергію й нове життя в цей напрям, започаткований Олександром Довженком. Неймовірна кількість нагород була отримана фільмом-шедевром на міжнародних кінофестивалях. Юрій Іллєнко стверджував, що кількість нагород сягала 150 у різних номінаціях,

— Щоб з'явився і розвивався цей напрям, у той час допомагав, мабуть, сам Господь Бог! Під час “відлиги” в Україні створилися певні умови: Держкіно України з 1962 року очолив талановитий організатор, освічена й інтелігентна людина Святослав Іванов, а на чолі кіностудії став Василь Цвіркунов. Саме вони поставили собі за мету піднести престиж національної кіностудії, розуміючи, що без оновлення українського кіно, без молоді не може розвиватися кіномистецтво України. Цвіркунов поїхав до Московського ВДІКу і повернув додому талановитих випускників-українців, яких вже залишали працювати в Москві: Юрія Іллєнка, Леоніда Осіку, Ролана Сергієнка, Віктора Греся. Попри тогочасні ідеологічні настанови, керівники української кіногалузі забезпечили молодим режисерам творчу свободу. До роботи в кіно почали залучати талановитих письменників: Івана Драча, Дмитра Павличка, Ліну Костенко.

Українське кіно того часу стало мистецькою імперією, яка вбирала й поглинала все

краще, що було в інших мистецтвах. До нього долучалися найобдарованіші: художник Георгій Якутович, історик Володимир Брайчевський, художниця по костюмах Людмила Семикіна, композитор Володимир Губа та багато інших. Саме в такий спосіб з'явилися нові фільми-шедеври: “Хто повернеться — долюбить”, “Камінний хрест”, “Захар Беркут” Леоніда Осики, “Криниця для спраглих”, “Білий птах з чорною ознакою”, “Вечір на Івана Купала” Юрія Іллєнка, “Совість” Володимира Денисенка, “З нудьги” Артура Войтецького, “Пропала грамота” Бориса Івченка. Це був вибух на весь білий світ!

— *Що ж було особливого в цих фільмах, чим вони вирізнялися на тлі світового кінопроцесу?*

— На противагу песимізму, нігілізму, деструктивності західного кіномистецтва, поетичне кіно України пропонувало силу стверджувальну, життєздатну. Творило сильні образи, озброювало людину вічними цінностями і створювало справжній образ України, українського народу за допомогою актуалізації народних звичаїв, ритуалів, фольклору, релігії, мови, стверджуючи неповторний український дух. Завдячуючи цим фільмам, почав створюватися міф про самобутню Україну, яка має право стати незалежною могутньою державою. Як ви розумієте, для ідеологів

СРСР, які базувались на марксистсько-ленінській, партійно-номенклатурній ідеології комуністичної системи того часу, це було відвертою загрозою. Усі представники поетичного кіно перебували під наглядом КДБ. Проте влада була змушена зв'язати на здобутки українських кіномитців, бо про них говорив увесь світ.

— *Сергій Параджанов, Юрій Іллєнко, Леонід Осика — три кити, на яких тримається українське поетичне кіно, вже пішли з життя — з великим сумом і болем через вічне цюкування й незрозуміння. Як це поспівалося зі світовим визнанням?*

— Кампанія зі знищення поетичного кіно була аж занадто витонченою, бо цей напрям ставав загрозливим для ідеологічних канонів, основоположного на той час методу соціалізму та партійності в творчості. Аргументи були примітивними. “Народ цього не зрозуміє, не піде дивитися зображально-вишукані фільми”, — волила преса. Автор статті “Архаїсти чи новатори?” Блейман запевняв глядачів, що “пошуки українських кінематографістів є безперспективними і згодом зійдуть нанівець”. А владу попереджав: “Глядач, вихований на кращих традиціях соціалізму, не піде масово дивитися фільми поетичного кіно, тому кінопрокат буде терпіти збитки”, а це неприпустимо було на той час для планування п'ятирічок. Ось чому увесь напрям визнали неблагонадійним і безперспективним. Навіть заборонили деякі фільми: “Пропала грамота” Б. Івченка, “Та, що входить в море” Л. Осики... Хрестоматійний “Вечір на Івана Купала” Юрія Іллєнка пролежав на полиці 20 років! Кіра Муратова, яка зняла свій фільм “Довгі проводи” про жіночу самотність, на 15 років була позбавлена права знімати, її фільми вилучили з прокату без права показу, а Святослава Іванова за цю стрічку усунули з посади. На кіностудію Довженка призначили нового директора Путінцева, який заявив: “Я прийшов на студію, щоб покінчити з поетичним кіно!”

— *Чи були нереалізовані задуми в Леоніда Осики?*

— Так. Він мріяв зняти історичні фільми “Сагайдачний”, “Олекса Довбуш”, навіть уже мав чудові кіносценарії, але відсутність інтересу державних функціонерів до уславлення українських героїв, зневажливе ставлення до української історії призвело до інсультів, його тяжкої смерічної хвороби і смерті. Та й після його смерті я постійно наштовхуюся на перешкоди. Досі на могилі Леоніда Осики немає пам'ятника. А вже два роки козацький кам'яний хрест, призначений на могилу покійного чоловіка, перебуває в майстерні відомого скульптора, автора пам'ятника Миколі Малишкю. Щоб встановити його на Байковому цвинтарі, працівники вимагають 15 тисяч гривень. А для мене ця сума недоступна. Ось таке життя після смерті.

— *Світлано, які нинішні тенденції українського кіномистецтва? Чи є, на Вашу думку, причини для оптимізму?*

— На превеликий жаль, продовжується нищення українського духу, автентичності. Реклама алкоголю, пива, панування грошей, престижу “свіського життя”, які заповнили екран — це аморальні тенденції. Кіностудія Довженка не спроможна нині знімати історичні фільми, майже втрачено кіноперсонал, технічна база в жалюгідному стані. Щоб відродити все це, потрібні неабиякі кошти й бажання влади. Адже це обличчя України, дух і самобутність великого народу. Україна має право, щоб про неї знали в світі. Історія має здатність повторюватися. Таке було вже двічі: спочатку Олександр Довженко, а потім шістдесятники — Параджанов, Осика, Іллєнко — знімали поетичне кіно, визнане в усьому світі. Спочатку тріумф, широке визнання за кордоном, а потім — вирок і заборона. Але то все було до здобуття Україною незалежності. Я вірю: настане час, коли все складеться так, що поетичне кіно відтвориться втретє, і назавжди. Бо Бог любить Трійцю! Духовний потенціал України розквітне, і ми, й наші діти житимемо в цій державі. І так буде!

Спілкувалася
Ірина ОЛІЙНИК

Леся КОВЕРЗНЄВА

“ПОВЕРНЕННЯ З ПОХОДУ”

Персональною виставкою Феодосія Гуменюка галерея “ABC-арт” відсвяткувала свій перший день народження.

Феодосій Гуменюк — лауреат Національної премії ім. Шевченка, заслужений діяч мистецтв України, професор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, один із організаторів та учасників нелегальних виставок у Москві й Санкт-Петербурзі, майстер, творчість якого свого часу зазнавала утисків у СРСР, але відразу вразила мистецтвознавців і глядачів США та Канади. Художник мав персональні виставки в Торонто, Оттаві, Едмонтоні, Нью-Йорку та Парижі.

Цього разу Феодосій Гуменюк не лише показав свої живописні та графічні роботи різних років, а й представив художній альбом, який вийшов у серії “Імена” за сприяння галереї “ABC-арт”. Це вперше твори майстра (починаючи від 1970-х років і до сьогодні) зібрані під однією обкладинкою. Також видання містить автобіографічні нотатки художника під назвою “Дорога через молодість”.

Митець розповів, що своєю новою виставкою він хотів нагадати про себе. Хоча є у такій заяві кокетування, адже людина, повернення якої додому, після набуття Україною незалежності, опікувалися на державному рівні, не треба нагадувати про себе. Його й так знають і люблять. Так, як можуть любити художника. А от наскільки, власне, в нашій державі люблять художників — це інше питання. Адже директорка галереї Алла Маричевська наголосила на тому, що в сучасній Україні професія художника не має того статусу, на який вона заслуговує.

Головна тема творчості Феодосія Гуменюка — Україна, події історичного минулого, вірування, обряди, звичаї, свята, будні нашого народу.

Козаки з шаблями та люльками, дівчата, хати, риби, птахи. Вишукана декоративність робіт, яскравий колорит, символіка образів художника поєднує сучасне сприйняття національної теми з прадавніми цінностями, і знаходить відгук у підсвідомості кожного.

Зацікавлення історичною тематикою з’явилося у Феодосія Гуменюка в Ленінграді, де він навчався на живописному факультеті в інституті Рєпіна. Саме в Північній Пальмірі він, за його словами, проштудював у бібліотеці історію Запорозького козацтва.

На вернісажі майстер із жалем зізнався, що хотів зробити виставку своїх історичних полотен, деякі з них мали б сягати п’яти метрів, утім, поки що для цих великих робіт не знайшлося місця на столичних виставкових майданчиках.

Однак Гуменюк — художник-монументаліст, навіть на невеличких полотнах він говорить на повен голос. Тому роботи різних років поєднує не лише спільна тематика, а й настрої. Лейтмотив усієї творчості Гуменюка — нестримна жага до жит-

МИСТЕЦТВО ПОВЕРНЕННЯ ДОДОМУ

Минулого тижня у столиці відкрилися три цікаві виставки, жодну з яких, попри їхню стильову та тематичну несхожість, неможливо оминати увагою.

У галереї “ABC-арт” Феодосій Гуменюк представив живопис та графіку “Повернення з походу”, в “Мистецькій збірці” — виставка Івана Марчука “Дорога додому”, а у Національному художньому музеї України — проект, на який уже давно чекали прихильники концептуального мистецтва — відео-арту. Виставка класичних робіт піонерів цього жанру має назву “Бойс. Пайк. Фостель. Мистецтво акції та відео-арту 1960—1970-х років”.

тя. Його твори — зізнання в любові до цього світу, адже повернення з походу — це завжди радість.

“ДОРОГА ДОДОМУ”

Івана Марчука, персональна виставка якого відкрилася в художній галереї “Мистецька збірка”, теж представляти не треба. Людина, яка 2007 року увійшла до рейтингу “Сто геніїв сучасності”, складеною консультативною компанією “Creators Synectics” та опублікованого щоденною британською газетою “Daily Telegraph”. У його доробку — понад 4 000 творів і понад 80 персональних виставок. Художник пройшов довгий шлях від повного заперечення його творчості до захоплення та шанування. Зараз картини Івана Марчука знаходяться на всіх континентах, окрім Антарктиди.

Нинішня виставка Марчука невеличка. Перед нами цикл пейзажів художника. Така камерна вузьконаправлена виставка

— давня мрія майстра, в чому він сам неодноразово зізнавався. Говорив, що хоче зробити “виставку тільки “одного” Марчука”, а не змішувати різноманітні періоди своєї творчості до купи. І справді, виставка Марчука — це калейдоскоп різножанрових картин.

Цього разу перед нами рідні краєвиди: старі хати, повалені дерева, незаймана природа. Пейзажі, знайомі кожному, але й незнайомі, бо пропущені майстром крізь призму власного світосприйняття, адже

картини ніби виткані тоненькими ниточками. Це дивовижне мереживо надає полотнам неймовірного ефекту світіння. Усі вони виконані в унікальній авторській манері, яку сам художник називає “пльонтантизм” (від слів “пласти”, “пльонтати”). У “пльонтантизмі” можна вбачати деяку стильову спадковість — батько художника був відомий серед земляків ткач.

“Дорога додому” Івана Марчука семантично ніби перегукується з “Поверненням з походу” Феодосія Гуменюка. Символічно й те, що обидва художники по десять років жили поза межами України (один — у Росії, інший — у США, Канаді) та потім повернулися на батьківщину.

МИСТЕЦТВО АКЦІЇ ТА ВІДЕО-АРТУ

Третя виставка “Бойс. Пайк. Фостель. Мистецтво акції та відео-арту 1960—1970-х років” найрадикальніша і менш зрозуміла широкому загалу. Відео-арт поки що залишається мистецтвом для підготованого глядача.

Цей напрям, де для вираження художньої концепції твору використовуються різноманітні можливості відеотехніки, комп’ютерного й телевізійного зображення, вже стрімко розвивається в світі останні 45 років, але ще не дуже знайомий українцям. Тим більше вперше подібний проект відбувається в стінах Національного художнього музею України.

Куратор виставки Дарина Якимова упродовж двох місяців брала участь у програмі “Підвищення кваліфікації менеджера у сфері культури”, яку в Берліні проводять Гете-інститути із Східної Європи та Центральної Азії. Після цього учасникам надали гранти для створення власних проектів.

Митці, представлені на виставці, у 1960—1970-х роках були активними учасниками радикального мистецького руху Флюксус, ідеологом якого став литовський художник Джордж Маціюнас.

Флюксус об’єднав естетичні принципи дадаїзму, поп-арту, хепенінгів, використовував техніку колажу та фактор випадковості. Основний принцип — абсолютна спонтанність, довільність; головне для його представників був не результат творчої діяльності, а процес, концепція.

У той час, коли все тільки починалося, художники були переконані в необхідності дематеріалізації мистецтва, тому вони звернулися до рухомого чорно-білого зображення, як до пародії на кінематографічний досвід мейнстріму. Це мистецтво виникло з протесту проти засилья масової культури. “Батьки” відео-арту, кожен по-своєму, іронізували над добродійними громадянами, що сідають кожного вечора “відпочивати” перед телевізором. Німецький інтелектуал, акціоніст і відеоартист Вольф Фостель в 60-ті роки влаштував хепенінги, на яких телевізори закидали кремовими тортами, обв’язували колючим дротом, урочисто ховали і навіть розстрілювали з автоматів.

На виставці Фостель представлений одним із перших у Європі відеоекспериментом “Сонце в Твоїй Голові” (SUN IN YOUR HEAD, 1963).

Американо-корейського художника, засновника відео-арту Нам Джун Пайка презентують два відеотвори — “Глобальний Кайф” (GLOBAL GROOVE, 1975 р.) і “Хепенінг із гудзиком” (BUTTON HAPPENING, 1965 р.), створений ним після придбання першої камери, який нещодавно був відкритий та відреставрований. Власне, цей твір поклав початок розвитку відео-арту.

Для піонера концептуалізму й засновника екологічного мистецтва Йозефа Бойса у музеї виділили окремий зал. Там демонструються чотири відеодокументальні перформанси художника. Серед них “Фетрове ТВ” (FILZ TV, 1970р.), “Мені Подобається Америка та Я Подобаюсь Америці” (I LIKE AMERICA AND AMERICA LIKES ME, 1974 р.). Для створення останнього відеороботи, Бойс спеціально прилетів до Америки і три дні прожив у кімнаті з живим койотом.

Цікавим фактом, своєрідним несвідомим внеском України у сучасне світове мистецтво, можна вважати те, що 1943 року літак Йозефа Бойса було збито над Кримом. Його знайшли в степу кримські татари, які за допомогою топленого жиру та повсті врятували йому життя — Бойс вижив після 20 днів коми. Цей містичний випадок у подальшому визначив екологічний напрям думок художника та його творчу долю. Для більшості своїх арт-об’єктів Бойс використовував повсть, жир, фетр, мед. Таким чином він намагався подолати відчуження сучасної людини і природи.

Виставка “Бойс. Пайк. Фостель. Мистецтво акції та відео-арту 1960—1970-х років” у Національному художньому музеї України — якоюсь мірою революційний прорив. Єдиний мінус — те, що простір цього музею не зовсім можна організувати для демонстрації подібних об’єктів. Надто маленька площа. Сучасне музейне експонування відео-арту в інших країнах світу вже знайшло зручніші форми подачі цього мистецтва глядачу. Коли екрани не просто висять на стінах як картини (і для того, щоб почути звук, треба одягати навушники), а глядач заходить у маленьку кімнату, міні-кінозал і вже там дивиться роботу на екрані з повноцінним звуком.

Галина АНДРОЩУК

У ці осінні дні минає рівно 40 років із часу створення і стрімкого злету в планетарний ефір легендарної пісні Володимира Івасюка — «Червона рута», яка прославила Україну на цілий світ і стала її неофіційним музичним символом. З цієї нагоди у книгарні «Смолоскип» відбувся вечір-спогад, у якому взяли участь друзі Володимира Івасюка, ті, хто мав хоч якусь причетність до народження пісні, чи був щасливим свідком її феноменального триумфу. Відкрила вечір перший директор музею Володимира Івасюка в Чернівцях і невтомний пропагандист його творчості Паша Нечаєва. Її розповідь про маловідомі сторінки трагічно короткого життєвого і творчого шляху родоначальника української естрадної пісні, батьків, родину, культурно-мистецьку ситуацію на його малій батьківщині — Буковині на початку 70-х років минулого століття, в контексті якої «вибухнув» пісенний геній Володимира Івасюка, налаштували присутніх на лірично-ностальгійний настрій. Уважно слухали присутні (а це була переважно молодь) спогади того, хто «дав крила» «Червоній руці», — Василя Стріховича, адже саме він, у ті незабутні сімдесяті звукооператор Чернівецької обласної студії телебачення, записав на плівку перший, але геніальний твір двадцятилітнього самодіяльного композитора з Чернівців, а згодом зробив усе, щоб «Червона рута» прозвучала на весь Радянський Союз у телепередачі «Камер-

«ЧЕРВОНА РУТА» НАВІЯЛА СПОГАДИ...

тон доброго настрою», а згодом і в «Алло, ми шукаємо таланти». За що спочатку мав догану від місцевого керівництва, а відтак грамоту від республіканського.

Поділилася спогадами землячка і подруга юності Володі актриса Віра Хом'юк, якій випало щастя не тільки однією з перших почути майбутній «хіт» у виконанні його автора, а й знятися в першому роликі про пісню, автором, режисером і оператором якого був Івасюк, а також напорочити ті пісні велику славу. І справді, пісня стала

настільки популярною, що влітку 1971 року знімальна група «Укртелефільму» розпочала роботу над відомим музичним фільмом «Червона рута», в якому взяли участь не тільки Володимир Івасюк, а й усі майбутні зірки української естради: Софія Ротару, Василь Зінкевич, Назарій Яремчук, Левко Дутківський і такі популярні на той час вокально-інструментальні ансамблі «Смерічка», «Карпати», «Росинка». Про ті незабутні дні у Карпатах, про неймовірну популярність «Рути» та свою дружбу з її ав-

тором повідав присутнім на вечорі адміністратор фільму, нині засновник приватного етнографічного музею Західної України у Севастополі Михайло Кузменюк. Доповнили яскраву картину Володиного успіху свідки тих подій — дружина режисера Віктора Стороженка Оксана Григорович та колишній художній керівник івано-франківського ансамблю «Беркут», а нині концертний директор Софії Ротару Ігор Курилів.

Незважаючи на триумфальне ширяння «Червоної рути» в радіо- й телеефірі, першу «писемну згадку» про пісню і її двадцятилітнього автора, студента Чернівецького медінституту Володю Івасюка залишила письменниця Галина Тарасюк, тоді студентка Чернівецького університету, в обласній молодіжній газеті «Молодий буковинець». На вечорі вона поділилася своїми першими враженнями про Володю, відзначивши його вроджену інтелігентність, скромність, доброту, водночас неймовірну працьовитість і ерудованість.

Завершився вечір-спогад друзів переглядом телефільму Юлії Лазаревської «Пісні серця. Червона рута».

На світлині разом із Володимиром Івасюком (зліва на право): Василь Стріхович, Віра Хом'юк, Георгій Курилів, Оксана Григорович, Алла Загинайко, Михайло Кузменюк, Галина Тарасюк, Паша Нечаєва.

ШЕВЧЕНКО ЯК ГЕНІЙ ОФОРТА

Анастасія ЛАЦЮГА,
старший науковий співробітник
Національного музею Тараса Шевченка

Продовжуючи серію заходів, присвячених майстерності Шевченка-гравера, у Національному музеї Тараса Шевченка (НМТШ) було проведено «круглий стіл» «Шевченко-гравер як видатне явище в українському та європейському мистецтві». Серед учасників були знані мистецтвознавці, художники й музеєзнавці.

Відкрила «круглий стіл» директор НМТШ Наталя Клименко. І оскільки подія відбувалася в спеціальній залі музею, головним об'єктом уваги став диплом Тараса Шевченка на звання академіка, виданий 31 жовтня 1860 року. Саме цей документ засвідчив, що вперше в історії Петербурзької Академії мистецтв звання академіка отримує художник за гравюру. «Саме мистецтво офорта завершує художній поступ Шевченка. Він від хлопчика, що взяв у руки вугіль і малював на коморі, досягає такої мистецької вершини, що далі вже тільки небо!», — зазначила Н. Клименко. Наталя Михалівна ще раз нагадала про заходи, які організує музей до 150-ої річниці з дня отримання Тарасом Шевченком звання академіка гравірування: виставка «Шевченко-офортіст», численні майстер-класи з гравюри, семінар з історії української гравюри (за книгою Д. Антоновича), власне круглий стіл.

Серед запрошених гостей першою слово взяла доктор мистецтвознавства Ольга Петрова, яка розповіла про досягнення Тараса Шевченка-гравера в контексті європейського мистецтва. Тарас Шевченко в її виступі роздуми постав як продовжувач демократичної традиції Жака Кало, Рембрандта, Франциско Гойї. Громадянський пафос останнього вплинув на творчість Т. Шевченка і, зокрема, виявився в реалістичних роботах періоду заслання. «Це було справжнє інтелектуальне диво: повернувшись із заслання (яке називали «сухою гільйотиною»), він проявив у своїх офортах природу генія і таким чином долучився до найвищої європейської традиції офортів», — наголосила О.Петрова.

Доктор мистецтвознавства і філософії Дмитро Степовик звернув увагу на зв'язок творчості Т. Шевченка з традиціями давньої української гравюри (від анонімних граверів XVII ст. до відомих майстрів гра-

вюри: Івана Ширського, Леонтія та Олександра Тарасевичів, Федора Козачківського, Григорія Левицького). Дмитро Власович також зауважив, що за дослідженнями митрополита Ларіона (Огієнка) 1/3 мистецької і 1/4 літературної творчості Т. Шевченка має християнський підтекст. Окрім тематичного аналізу творчого доробку Т. Шевченка, Д. Степовик акцентував увагу на розмаїтті жанрів і мистецьких прийомів Т. Шевченка, близьких не лише романтизму, а певною мірою, й імпресіонізму.

Після таких ґрунтовних теоретичних доповідей надзвичайно цікавими були фахові коментарі заслуженого художника Ук-

раїни Василя Перевальського. Він не лише практично знайомий з мистецтвом гравюри, а й свого часу йому довелося грати роль «рук Тараса Шевченка» в одному з біографічних фільмів. Готуючись до зйомок, він ретельно намагався скопіювати офорт «Автопортрет зі свічкою» (1860 р.) Т. Шевченка. Найважливішим висновком стала теза, що скопіювати офорт Шевченка просто неможливо: ніхто, крім автора, не знає ні послідовності дій у застосуванні знарядь, ні тривалості процедур травлення дошки. Та навіть набір інструментів вгадати практично неможливо! У цьому і полягає унікальність кожного твору гравюри й особлива цінність авторських офортних дошок.

Піднесено звучали слова художника Володимира Гарбуза: «У Тараса Шевченка було багато творчої, космічної енергії! Він як справжній Пророк: був, є і буде!»

Своє слово сказала і заступник директора НМТШ із наукової роботи Тетяна Чуйко: «Сьогодні ми ще раз усвідомили: Шевченко-офортіст — геніальний. І якщо мистецтво — це ламання канону, то він — наш найбільший крушитель канону мистецького, поетичного!»

СИЛА ТА НІЖНІСТЬ БОЛЮ

Тетяна ЧЕРЕП,
завідувач відділу музею

Нещодавно у Літературно-меморіальному музейно-квартирі П. Г. Тичини відбулося прослуховування і творче обговорення аудіокнижки поезій великого українського поета Павла Григоровича Тичини, яка незабаром вийде у світ під назвою «Сила та ніжність болю». Учасники обговорення — письменники, музикознавці, журналісти, освітяни.

— Видання аудіокнижки «Сила та ніжність болю» не тільки для багатьох із нас по-новому відкриє Тичину, — зазначила директор музею Тетяна Сосновська, — цим розпочнуться заходи з нагоди 120-річчя від дня народження поета. Перед тим як дати книзі життя, ми вирішили обговорити її в колі однодумців.

Записав і представив пробний примірник аудіокнижки народний артист України Олександр Биструшкін. Ця аудіокнижка буде вже четвертою, створеною ним у рамках проекту «Твої сини, Україно, — твій біль, твоя слава». До цього вже були реалізовані й презентовані аудіокнижки з творами Т. Шевченка, І. Франка, В. Стуса.

— Тичина — незвичайний, — говорив О. П. Биструшкін. — Він спрямований у майбутнє через сьогодні. Тарас Шевченко, Іван Франко, Василь Стус, Павло Тичина... Усі вони мали пекло, через яке пройшли. Кожен своє. Але в цьому пеклі ці безмежно талановиті люди зберегли основне — любов до мови, культури. Тепер ми повинні зберегти світлу пам'ять про них.

Понад сорок хвилин звукозапису аудіокнижки пролунали в неймовірній тиші. Передмова Івана Драча про геніальність поета, музичні композиції Бориса Лятошинського, голос неймовірної сили та краси Олександра Биструшкіна... Поезія і музика стали тією рушійною силою, яка здатна пробуджувати, тривожити душі.

А потім розпочалося обговорення почутого. Леонід Горлач, письменник: «Ми повинні сьогодні повернути дітей до книжки. Думаю, що аудіокнижку кожен і в школі, і вдома прослухає з великою насоло-

дою. Зроблено справді велику й потрібну для України справу».

Тетяна Літошко, виконавчий директор товариства «Чернігівське земляцтво в Києві»: «Мені сподобалося все почуте. Якби в школі перший урок української літератури розпочинався прослуховуванням саме цього диска, — нам би не потрібно було вчити дітей любити рідну мову.

Звичайно ж, межі досконалості немає. Але в даному випадку немає чого й удосконалювати. Все тут гармонійно поєднано — слово, музика, душа».

Галина Степаненко, музичний критик: «Вважаю добрим те, що музичний режисер аудіокнижки Олег Ступка звернувся саме до творчості Бориса Лятошинського, який був духовним наставником Павла Григоровича. Інтонація голосу Олександра Биструшкіна і та музика, на яку покладено читані тексти, по-новому сьогодні показали нам Тичину. Навіть вірш «На майдані» зазвучав так, ніби почула його вперше».

Борис Олійник, Герой України, поет, голова Національного комітету з Шевченківських премій, голова Українського фонду культури: «Музика і слово справді поєднані гармонійно. У чому сенс цієї імпрези і подачі — у тому, що вперше через багато років «затюканого Апостола» показали по-справжньому. Саме зараз треба говорити про те, як у ті жорстокі, суворі часи Павло Тичина писав про Україну. Прекрасна передмова у виконанні І. Драча. Дякую О. Биструшкіну, який не просто озвучив поезію, а пережив її».

Валерій Франчук, художник, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка: «Мене захопила ця стихія слова. Наша українська земля покрилася нині заморозом. Така аудіокнижка почне її розморозувати».

Олександр Биструшкін, виконавець поезій: «Я дослухався серця, коли формував цей диск. Сподіваюся, що тепер тисячі сердець у всіх куточках нашої країни наповняться силою й ніжністю тичинівського вірша».

Аудіокнижку «Сила і ніжність болю» після остаточного доопрацювання буде презентовано її творцями. Аудіокнижка виходить за благодійної підтримки Стаханівського вагонубудівного заводу, що на Луганщині (голова наглядової ради — Е. І. Місєвра).

З ІМ'ЯМ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО

Урочисто відзначила 155-річчя від дня народження видатного українського історика, археолога, етнографа, фольклориста, лексикографа, письменника, дослідника історії українського козацтва, дійсного члена НТШ і ВУАН Дмитра Івановича Яворницького Національна спілка краєзнавців України.

датного історика, археолога, письменника — це велике свято краєзнавців і всіх тих, хто зберігає та популяризує історію рідного краю.

Теплими словами вітали лауреата також голова Українського фонду культури Борис Олійник, голова Всеукраїнського об'єднання “За Помісну Україну!” Петро Ющенко, заступник голови інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Сергій Гальченко та інші офіційні особи.

Видатний історик Дмитро Яворницький вважав краєзнавство найближчою до простого люду галуззю історичної науки, тому приділяв йому значну увагу. А такі дослідники, як премійований 8 листопада Василь Слободян творять міцний фундамент сучасного краєзнавства і фіксують у дослідженнях історичну пам'ять українського народу.

суджується окремим краєзнавцям, колективам краєзнавців або краєзнавчим організаціям і установам за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історико-культурних і природних багатств рідного краю.

Упродовж року комісія розглядала пропозиції, що надходили від організацій та осередків НСКУ, врешті визначила чотирьох претендентів. Претендентами на здобуття премії імені Дмитра Яворницького визнано старшого наукового співробітника відділу “Музей “Літературне Придніпров'я” Дніпропетровського історичного музею імені Д. І. Яворницького Наталію Василенко, директора Волинського краєзнавчого музею Анатолія Силука, керівника відділу інституту “Украхідпроектреставрація” (Львів) Василя Слободяна та пенсіонера Петра Житаря (Чернівці).

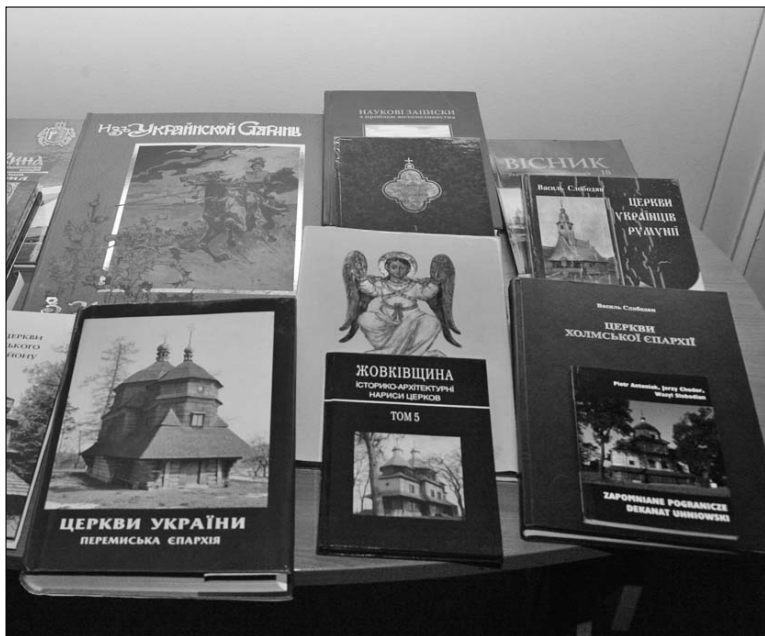
Лауреатом 20-ї ювілейної премії ім. Д. І. Яворницького став Василь Слободян — представник України у спільній комісії з включення українських дерев'яних церков до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Він активно займається

науковою діяльністю в галузі української церковної архітектури, вивчає українську архітектуру в етнічних осередках поза межами України. Він описав і вивчив численні пам'ятки українського церковного будівництва в Україні, Росії, Білорусі, Румунії, Словаччині, Польщі. У складі колективу дослідників розробляв історичну основу для відтворення архітектурно-етнографічного ансамблю Запорозької Січі на Хортиці. Голова Національної спілки краєзнавців України Петро Тронько під час нагородження наголосив, що вручення премії імені Дмитра Яворницького, ви-

Євген БУКЕТ
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

У рік 85-річчя Спілки в Київському міському Будинку вчителя

вручали ювілейну 20-у премію імені Дмитра Яворницького в галузі краєзнавства. Ця загальноукраїнська премія Національної спілки краєзнавців України щороку при-

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2011

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — ваша газета!

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

на 1 місяць 4 грн 77 коп. на півроку 25 грн 77 коп.
на 3 місяці 13 грн 71 коп. на рік 50 грн 34 коп.

Поштовий індекс — 30617, сторінка 63 в “Каталозі”

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА
Редколегія Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора Петро АНТОНЕНКО 279-49-47, Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури Леся КОВЕРЗНЕВА 279-49-47

Відділ просвітянської роботи Надія КИР'ЯН 270-55-57

Відділ коректури Тетяна ЩЕРБАК Ольга МОШКОВСЬКА 278-63-69

Комп'ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Олег БЕССЬКИЙ 278-63-69

Черговий редактор Марія КУЧЕРЕНКО

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo-prosvity.org

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті “Преса України” у середу. Зам. № 3301245
Наклад у листопаді — 28 000

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги: на місяць — 4,77 грн. на 3 місяці — 13,71 грн.

